Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 80 (10372) | 1977 чылдың апрель 6, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Эш Фидель Кастронуң Москвада чедип келгени

Кубаның Компартия ТК-зының Бирги секретары, Куба Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фидель Кастро Рус СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалааны-биле албан хуузунда эвес найыралдыг аян-чорук кылып, апрель 4-те Москвада чедип келген. Ооң-биле кады Кубаның Компартия ТК-зының Политбюрозунуң база Секретариадының кежигүнү, Куба Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораланчызы К. Р. Родригес, Кубаның Компартия ТК-зының кежигүннери О. Сьенфуэгос, Х. Наранхо, Х. Абрантес, Р. Вальдес Виво олар келген.

Куба Республиканың Болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн Внуково аэродромга Ф. Кастрону СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның кежигүннери Б. П. Бугаев, К. В. Русаков, Н. А. Щелоков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү А. И. Блатов, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизиниң ораланчызы Г. Х. Шахназаров олар уткаан.

Куба Республиканың ССРЭ-де элчини С. Агирре дель Кристо, элчин чериниң дипломаттыг ажылданчылары база уткаанларның аразында турган.

(СЭТА).

ЧУРУКТА: аэропортка ужуражыышкын үезинде.

ТӨЛЕПТИГ УТКУУР БИС

Ажылдың бүдүнгүрү, продукцияның эки шынары дээш чарыш чер болганда калбарган. С. К. Тока аттыг совхозтуң тудуг-септелге участогунуң Д. Бүрбүге удуртқан бригадазының коллективи чаагайжыдылганың хөрээнге боттарының үлүг-хуузун арбыдадыр, күш-ажылдың бүдүрүнчүлүүн улам бедидер хүлээлгени алган.

Улуг эвес, чүгле он кижи составтыг ол бригада сазын ажыл-херек кырында бадыткап, социалистиг хүлээлгезин амыдыралда чедиишкинниг боттандырып турар. Бо чылдың февральда 2 аал чурттаар квартираны кылып дооскан, марттың баштайгы чартыында аъшчем магазинининг чаа бажыңын база ажыглалда киирген.

Бригаданың амгы кичээнгейин септелгеже түр угландырган. Сүт-бараан фермазында кажааларның, клубтуң септелгелери эгелээн.

Септелге-тудуг бригадазының хөй нуруузу аныяктар болганда Семён Опчакай, Оюн Күзен-оол ышкаш дагдыныкчы хөөчүннарның коллективке ролю онза чугула. Олар ажыл-ишке болгаш амыдырал-чуртталгага үлегерин көргүспүшаан, аныяктарның мергежил чедип алырынга боттуг дузаны чедирип турар.

Бистиң аныяктарывыстың хөй кезии тудугнуң II—III разрядын шиңгээдип алган. Оларның чамдыктары ам IV-кү разрядты дужаарынга белеткенип турар.

Биче-оолдуң удуртқан бригадазы-биле бистиң бригадавыс чарыштыг. Ажылывыстың байдалын көржүп, эки үүлдерни солчуп турар бис. Улуг Октябрьның байырлалын төлептиг уткуур дээш кижи бүрүзү чүткүлдүг ажылдап турар.

А. СААЯ,
тудугжу.

Апрель 16 – Коммунистиг субботник хүнү

ЭРТКЕН ЧЫЛДАН ХӨЙ

Улуг баштынчы болган башкы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге алдар болдурган коммунистиг субботникти чылдың-на эртпирер совет улустуң чаагай чанчылдарының бирээзи болу берген. Апрель 16-да болур күш-ажылдың байырлалынга республиканың тараа продуктулар эргелелиниң бүдүрүлгелериниң ажыл-ишчилери организастыг киржири-биле белеткел ажылларын хынамчалыг дооскан.

Районнарда тараа хүлээп алыр черлер субботник хүнүнде часкы тарылгага хереглээр үрезиннерни белеткээр, чаа дужуттуг хүлээп алырынга белеткелди чорудар. техниканы септээр.

Күш-ажылдың байырлалының хүнүнде улуг хемчээлдиг ажылдарны Кызылдың сайгарылга баазазыны. Чадаананың тараа хүлээп алыр чери кылыр. Олар пиитизи-биле 87 тонна сорттуг далганны, 100 тонна комбикормну бүдүргеш, хереглекчилерге чүдүрүп чорудар.

Эргелелдиг ажыл-ишчилери онгу беш чылдың фондузунче 1377 рубльди шилчидерин көргеп. Ол эрткен чылдаазындан хөй.

Ч. ДОСПАН,
эргелелдин кол инженери.

КЫЛЫР АЖЫЛДЫ ТОДАРАТКАН

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 107 чылынга болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылының юбилейинге турааскаадыр коммунистиг субботникке Өвүр районда «Торгалыг» совхозтуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары амдыгаештан белеткениг, кылыр ажылын тодаратқан. Ажыл-агый бо чылын 50 гага зеленка тарыыр. Субботник хүнүнде түс шолду долгандыр кажаалаар, ыяш кезии белеткээр.

Коммунистиг субботник хүнүнде шупту 380 кижи, 35 автомашина ажылдаар. Ол хүн 2000 рубльдиг ажылын кылып, ооң чедиг чүзүн онгу беш чылдың фондузунче шилчидер деп шиитпирлээн.

Х. КЫЗЫЛ-ООЛ.

КИРЕРИНГЕ БЕЛЕН

Коммунистиг субботникке белеткел ажылдары Тожуда «Тоора-Хем» совхозта доозулган. Ол хүн ажылдаар улустуң санын, чүнү кылырын, каяа ажылдаарын, чеже хире техника, дериг-херекселдер херегин субботник эртпиринин штабы санап көрүп, тодаратқан.

Күш-ажылдың байырдалынга 600 ажыг кижи киржир. Олар 500 кубометр одаар ыяшты школаларга белеткеп бээр болгаш өске-даа ажылдарны кылырлар.

Тоора-хемчилер ажылдап алган акшазындан 1700 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидерин шиитпирлээннер.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

Эгелээшкинни деткивишаан

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 107 чыл болганынга болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга алдар кылдыр коммунистиг субботникти эртпирер дугайында Москваның мурнакчы бүдүрүлге коллективтериниң эгелээшкинин бистин колхозтуң ажыл-ишчилери улуг көдүрүлүшкүн-биле деткээш, кызыл субботникке белеткенип турар.

Күш-ажыл байырлалының хүнүнде механизаторлар, тараажылар часкы хову ажылдарынга киржип ажылдаар. Хойжулар шээр малдың 25 кажаазының иштин коптарын, көржеңин тускай черге чыыр. Хову ажылдакчылары 10 тоннадан эвээш эвес демир кескиндизин чыыр. Тудуг бригадазының ишчилери Адар-Төшке 250 кубометр тудуг материалын белеткээр. Ийме суурнуң чурттакчылары суурну чаагайжыдарынга ажылдап, чамдык кудумчуларны дескилевишаан, 500 ажыг метр черге сай эккеп тегер. Чамдык херимперни чаартып кылыр. Ногаанчыдылгага 500 дөс ыяшты олуртур. Кызыл-Чыраа сүт-бараан фермазының ишчилери ферма девискээрин арыглап шеверлээринге кириишпишаан, 60 дөс ыяшты тарын олуртур.

Колхозчулар ол хүн 800 рубльдин ажылын бүдүрер. Ооң иштинден онгу беш чылдың фондузунче 270 рубльди шилчидер. Субботник штабы бүгү арга-курлавырларны плередип, ол хүнге бүгү талалыг, хынамчалыг белеткелди чорудун турар.

Б. ДОНГАК.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозта субботник штабының начальниги.

Арыглаан, септээн

Онгу беш чылдың ийиги чылының чазынында Улуг-Хемде «Найырал» совхозтуң Шанчы салбырының механизаторлары ниитизи-биле 6 муң ажыг га тараа болгаш мал чеми культураларын тарыыр, ооң иштинден 3700 ажыг гектарга кызыл-тасты чаштырар. Кызыл-тастың 600 тонна үрезинин чажар шынарынга чедир арыглаан.

Хову ажылынга киржир тракторларны, көдээ ажылагый машиналарын бүрүүнүбиле септээн, механизатор кадрлар четчир. Хову турлааанда ниити чуртталга бажыңнары, столовая таарымчалыг кылдыр септеттинген.

В. ТЕРГИИН.

Ак-Довуракта

Тыванын даг-дүгү болбаазыдыр В. И. Ленин аттыг комбинадының руднигиниң ажылышчилери бо чылдың мартта күш-ажылчы чедишкиннерни чедип алган. Даг-дүгүн үүрмектеп-сорттаар комплексче руда чорударының ай планын бо коллектив хуусаа бетинде, март 28-те, 101 хуу күүседип, 688 муң тонна даг массазын чүдүрүп чоруткан.

Экскаваторлар экипажтарындан № 1 экскаватор коллективи (бригадири Н. Бибаев) мурнал, ай планын 131 хуу күүсеткен.

№ 4 экскаватор (бригадири А. Чакиров) ол бригададан бичии-ле озалдап турар. Экипаж 123 муң тонна даг массазын чүдүргеш, айда кылыр планын 105 хуу күүсеткен.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелиниде Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ВЦСПСтин XVI съездизиниң киржиктизи К. Х. Данзырыктың удуртканы бот-орулга-чарылгалыг комплекстиг бригадазы Ак-Довуракты Постоянный суурда № 107 бажыңның тудут-монтаж ажылдарын дооскаш, ам мында 60 аал ишти чурттаар № 106 бажыңның ханаларын салып эгедей берген. Бригада февральдың планын 113 хуу күүсеткен. Тудугжулар бо чылдың май 1-те чедир бажыңның бирги каъдының ханаларын дооскаш, ооң дээзиирин дуглаар хүлээлгени алган.

М. ООРЖАК.

АЛБАННЫҢ АЯН-ЧОРУУ - БИЛЕ

Совет чазактың чалааны-биле Тунис Республиканың Премьер-министри, Социалистиг дустуржу партияның Чиңгине секретары Хеди Нуира албанның аян-чоруун кылып апрель 4-те Москвада чедип келген.

Тунис Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн аэродромга Премьер-министрни СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүне кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев, албанның өске-даа кижилери уткаан.

Ужудуушкун шөлүнге хүндүлелдиг таныылын чыскааган болгаш Тунистиң база Совет Эвилелиниң күрүне гимнерин күүсеткен.

Хүндүлүг аалчыны Москваның ажылчы чоннарының төдөлекчилери уткаан.

ЧУРТУНДА ЧАНЫП КЕЛГЕН

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный апрель 4-те Москвага ээп келген. Ол албанның аян-чоруун кылып Танзания Каттышкан Республикага, Замбия Республикага, Мозамбик Улус Республикага чораан болгаш Сомали Демократтыг Республикага кыска доктаатқынны кылган.

Аэродромга Н. В. Подгорныйны эштер Ю. В. Андропов, А. А. Громыко, албанның өске-даа кижилери уткуп алган.

Москваже орукка кел чораан, Н. В. Подгорный болгаш ону үдеп чораан албан кижилери Ташкентиге доктаашкын кылган, анаа оларны СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Узбекистанның Компартия ТК-зының бирги секретары Ш. Р. Рашидов, республиканың өске-даа удуртқулары уткуп алган болгаш үдеп каан.

(СЭТА).

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң соңгулдаларын эрттирер дугайында

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының он бешки чылдының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң бүрүн эргелери 1977 чылдың июнь 15-те доостуру-биле холбаштыр, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң соңгулдаларын 1977 чылдың июнь 19-та, воскресеньеде эрттирер.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
Х. ПЕШКОВ.

Москва, 1977 чылдың апрель 4.

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң соңгулдаларын эрттирер дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының он бешки чылдының районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң бүрүн эргелери дооступ турары-биле холбаштыр база «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң соңгулдаларын эрттирер дугайында» РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыынга дүүштүр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтериниң соңгулдаларын 1977 чылдың июнь 19-та, воскресеньеде эрттирер.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1977 чылдың апрель 5.

АЖЫЛ-ИШТИҢ ПРОГРАММАЗЫ

ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVI съездизинге СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Леонид Ильич Брежневтиң чугаазын, съездиниң материалдарын ажылчы чоннарга тайылбырлап, таныштырар ажыл бистиң республикада чоруп турар.

ЭРЗИН

СЭКП райкому, районнуң профэвилел организациялары колхозтарже агитпропбөлүктерин үндүргеп. Олар черчерде хуралдарны, солуп беседаларны эртпирин турарлар.

Нарында «Коммунизмче орук» колхозка хөй кижи киржикчилиг хурал болган. Профэвилелдер съездизинге эш Л. И. Брежневтиң чугаазында тодараттынган сорулгаларны практиктиг ажыл-чорудулгага программа кылдыр хуралдың киржикчилери хүлээп алган болгаш Улуг Октябрьның 60 чыл оюн күш-ажылчы чедишкиннер-биле уткуурун шиитпирлээн.

БАЙ-ХААК

Танды районда «Коммунизмниң херели» колхозтуң сүт-бараан фермазының ажылдакчыларынга СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң профэвилелдер съездизинге чугаазын колхозта партия комитединиң секретары Оюн Кара-оол таныштырган.

Чугааны танышкаш, ажылнычылар малдың баш санын көвүдедир, ооң продуктулуун бедидер дээш кызымак ажылдаарын хүлээнгеннер.

Инек кадарчызы Салчак Бегзи, саанчы Нина Оюн олар сүт саалдазын өстүрериге хууда күш-ажылчы салыышкынын киирерин хүлээпп, чүве чугаалаанар. Ылангыя Нина Оюн бо чылын инек бүрүзүнге опаштыр 1500 килограмм сүт саар дээнин ам эде көрүп, ону 1700 килограмм чедирер деп бедиткен хүлээлгени алган.

Бистиң корр.

АЖЫГЛАЛГА КИРЕР ОБЪЕКТИДЕ

Республика төвүнден чөөн талакы районнарже углаан асфальтыдыг орукту кыдыында, Чаа Шагаан-Арыг бетинде, Хайыракан даа-биле адаанаштыр дээрже бедип үне берген инженерлиг тудуг чорук кижилериниң кичээнгейин чайгаарла хаара туда бээр. Кызыл—Шагаан-Арыг—Ак-Довурак аразының радиорелелиг шугумунуң тудуу ол.

— Мындыг солун, берге болгаш харыысалгалыг ажылды кылырын биске даасканынга чоргаарланып турар бис. Бо ажылды бистиң коллективтен моон мурнунда ким-даа кылыппаан, харын-даа көрбээн-даа бис. Ынчангаш ажылдың харыысалгазын шуптувуе кончуг эки билип, ону эки шынарлыг кылып доозарын хүлээнген бис. Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга бистиң толептиг белээвис ол— деп, «Сибирьстальконструкция» трестин Тывада участогунуң начальниги, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи Эдуард Ибрагимович Аширов чоргаарал-биле чугаалады.

Эрткен чылдың ноябрьда таваан салып эгелээн Кызыл — Шагаан-Арыг — Ак-Довурак аразының радиорелелиг шугумунуң тудуу бүрүнү-биле ажыглалга киреринче чоокшулаан. Ынчалза-даа бо тудугну кац конструкциялар, оларны быжыглап тырттырар херекселдер-биле хандырып турар Свердловсканың Нижне-Исетск заводу ол херекселдерни чорударын озалдадып турарындан ында ажыл чамдыкта ара соксан турарын тудугжулар хомудап чугааладылар.

Тудуштур кацпаттынган кац конструкциялар хүннүн-не улам бедип бар чоруур. Ам ооң бедини—219 метр. Ам-даа 27 метрни немей кацпаптарга, радиорелелиг ол шугумнуң тудуу чанында Хайыракан даандан бедин бедий бээр. А ол кайгамчык демир тудугнуң ниити денизин 262 тонна!

Э. Ашировтуң удуртқаны найыралдыг бо коллектив Тыванын даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинадының ийиги ээлчээниң тудуун ажыглалга киришкеш, ам мында ажылдап келген. Олардан «Хүндүлелдин Демдээ» орденниң эдилекчизи И. Хусепуллин, бригадир Ф. Федотов, И. Куртияков, С. Седип-оол, А. Инживатов ышкаш мурнакчыларны эп-ооруу мактап чугаалажыр.

М. КАЛЧАН.

ЧУРУКТА: Кызыл—Шагаан-Арыг—Ак-Довурак аразының радиорелелиг шугумунуң тудуу.

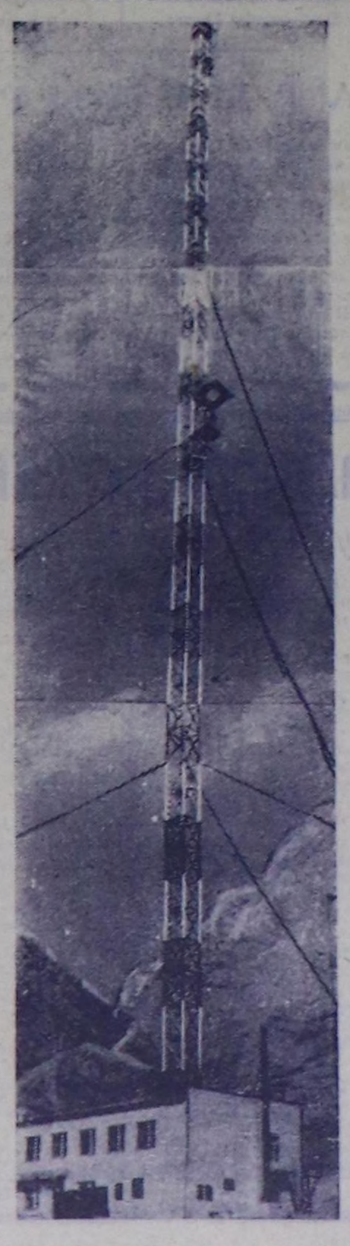

YE МАНААР ЭВЕС

Онгу беш чылдың ийиги чазы келген. Часкы чымыштыг иш хову-шөлдерге хайпыгар ye чоокшулаан. Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарының болгаш совхозтарының мурнунда көдээ ажыл-агый культураларын, ооң иштинде картофель болгаш ногаанның тарылгазын калбартыры-биле кады оларның дужуттуг үүрүн бедидер сорулга салдынган. Ону боттандырарынче ажыл-агыйларны удуртукчулары, специалистери болгаш бригадирлери сагыш салып турар.

Бо чылын картофельди 210 га, ногаа культураларын 82 га черге тарыыр. Районнуң социалистиг хүлээлтезинде гектар бүрүзүнге опаштыр картофельдиг 100 центнер, ногааның 130 центнер дужудун алыры көрдүнгеш. Ону боттандырарда эп-не чугула негелделериниң бирээзи—картофель база ногаа олуртулгазынга белеткелди баш бурунгаар хынамчалыг чорудары. Ындыг турбуже районнуң ажыл-агыйларында белеткел темпизи куду деңнелде артпышаан.

Ниитизи-биле районга хереглеттинип турар 530 тонна картофель үрезининден чүгле 150 тонна бар. «Чыраа-Бажы»—25, «Сүт-Хөл» — 35, «Октябрь 30 чылы»—50, «Большевик»—15, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз—25 тонна картофель уруп алган. Ол дээргe хереглээр үрезиннин эвээш кезии-дир. Ленин аттыг, «Искра» колхозтар, «Алдан-Маадыр» совхоз картофель үрезинин уруп албаан. Ам «Октябрь 30 чылы» колхозка 280 тонна, «Сүт-Хөл» совхозка 30 тонна, «Искра», Ленин аттыг колхозтарга болгаш «Алдан-Маадыр» совхозка 25-25 тонна үрезин хереглеттинип турар.

Картофель үрезинин-биле четпес ийикпе, шуут хандыртынмаан «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг, «Искра» колхозтарының даргалары А. Ховалыг, Б. Донгак, Д. Настык-Доржу, «Алдан-Маадыр», «Сүт-Хөл» совхозтарының директорлары Д. Буулар, А. Шаалы үрезин тыварының хемчээн албайн, районнуң белеткелдер конторазынга чагыг киирбейн турар. Олар үрезинин чогум кайымын тыптынын, садын алырын безин бодавастаан.

Колхоз, совхозтар ногаа культураларындан капустаны 45 га, помидорну 10 га черге өстүрер. Ындыг хемчээлдиг шөлге олуртурунга 1260 муң дөстен эвээш эвес рассаданы өстүрери негеттинин турар. Ажыл-агыйларда богунде бар теплицаларга болгаш парниктерге чүгле 500 муң дөс рассаданы өстүрүп болур. Ылангыя ногаа культураларын өстүрериге тускайлаттынган СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз чүгле 500 дөрбелчин метр шөлдүг парниктерлиг болгаш теплицаларлыг. Ол дээргe 90 муң дөс азы ийи га черге олуртур рассада өстүреригe ой. Ол ажыл-агый бо чылын капустаны 30 га, помидорну 6 га черге тарып өстүрер планныг.

Ажыл-агыйларда теплицалар болгаш парниктер белеткели ала-чайгаарлаашкыныг чорун турар. Ооң хараазы-биле капуста, помидор рассадаларын өстүрери хожудап, чаала эгелеп турар. Ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери болгаш ногаажылар эки шынарлыг рассадаларны өстүрер, ооң бедик дужуттуг алыр дээш парниктерни, теплицаларны дүрген белеткеп, рассада өстүрериниң апрель 10-дан орайтатпайын организастаары чугула.

Бо культуралардан белик дужуттуг алдынарынга эргежок негелделериниң бирээзи — органиктиг чемнигидилге. Ону белеткээрикин, шөлдерге соортуп төгерилиг ажылы барык чорбайн турар деп болур. Чүгле «Октябрь 30 чылы» колхоз 700 тонна хире өдек төп алган.

Даамай хөделишкинни, кошкак белеткелди ye маанас. Ынчангаш үрезин белеткелиг, парниктер, теплицалар, септеп белеткээрин, рассадалар өстүрүлгезин, чемнигидилге соортүлгезин дүргедедир дээш ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери ажылды күштелдирери негеттинин турар.

К. МОНГУШ,
Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээринин болгаш шынарының талазы-биле күрүне инспекциязының Чөөн-Хемчик районда инспектору.

Онгу беш чыл: Тыванын бүдүрүкчү күштерин комплекстиг хөгжүдер

ИДЕГЕЛДИГ ҮНДЕЗИННИ ТУРГУЗАР

Онгу беш чыл—кажангызындан-даа артык улуг хемчээлдиг болгаш, экономиктиг калбак аргадарлыг. Бо беш чылда чуртун калбак делгем девискээрлерин чаартырының комплекстиг программазын боттандырары дээш ажыл калбаа-биле чоруп турар. СЭКП ТК-ның октябрь (1976 ч.) Пленумунга эш Л. И. Брежнев мынча дээн: «Совет Эвилелинин экономиказын хөгжүдүрүнүн беш чыл планы кажангызындан-даа артыкка эвилед болгаш автономнуг республика бүрүзүнүн тускай, онзаланчак байдалдарын барымдаалап корген, оларның деп-дескі хөгжүүрүн, социал дешилгенин чаа-чаа бедиктериче оларның инти кодургулуушкунун хандырын турар. Бистин беш чылывыс—ол дээрге, экономиканың дылынче шилчидерге, улустарның пайыралының ленинчи политиказы-дыр». СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделинин «Тыва АССР-нин бүдүрүкчү күштерин улам мынай комплекстиг хөгжүдер хемчегдер дугайында» доктаалы болза, партийнын болгаш чазактын ленинчи национал политиказының база бир чайынначак үлегер-чижээ болган бадыткалы боон турар. Тываның бүгү ажыл-ишчилери-биле бир дөмей, найысылалдың чуртакчылары ол доктаалда салдынган улуг сорулгаларны күүседир дээш бүгү күжүн салыр.

Чүгле Кызылга кыска чогуур ол ажылдарның чамыктары бо: 260 миллион рубльдүн капитал салыышкының шинээдин алыр, улуг-улуг 30 ажыг бүдүрүлге черлерин, оларның иштинде Элегес-Аксының хана материалдары кыдыр заводту, керамиктиг сай заводун, ыяш чазан кылыр заводту, алгы заводунун кидис өөр цехин, асфальт-бетон кылыр заводту, типографияны, 220 квт. подстанцияны, тудуг организацияларының бүдүрүлге базазын, эрт комбинадын, туулбу заводун, пиво заводун, балык заводун, «Тудуг кезектери» комбинатты тудар болгаш болгаш электри станциязын чаартын, калбартыышаан, чылыг дамчыдар черлерин кылыр. Ол ышкаш культура-амыдыралдың тудугларын. 240 муң дөрбедчин метр чуртталга шолун ажыглалга киирер болгаш өске-даа хөй-хөй ажылдар кылдынган турар. Үлетпүр бүдүрүлге коллективтери 1980 чылга чедир үлетпүр продукциязының өзүлдезинин хемчээлин 1975 чылда турганы-биле деңнээрге 50 хуу өзерин хандырар.

Бо хире улуг хемчээлдиг ажылды күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам улгаттырын, организастыг ажылдарны эки-жидип, кадрларның ажылдан үнер-киреп чоруун кызырын, күш-ажыл курлавырларын долузу-биле ажыглап, чүгле нол бүдүрүлге ажылдарын эвес, харын даа чүдүрер-дүмүрер ажылларны механизастан турган боттандырын болур. Хоорайның үлетпүрүвүс күш-ажылды бүдүрүкчүлүүн бо беш чылда 34 хуу, а 1977 чылда—8 хуу улгаттырары көрдүнген.

Хоорайның үлетпүрүнүн дыка хөй бүдүрүлге черлери бо беш чылдың эгезинден тура күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле эвээш эвес ажылды кылган. 1976 чылда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн «Росводпромнун» демир-бетон кылыглар заводу 45, «Тыва септелге тудуг» трестин тудуг кезектери болгаш конструкциялары кылыр заводу—12, мебель фабриказы—18,6, даараныла фабриказы —11,7, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези —9,3 хуу бедиткен. Үстүнде адаттынган бүдүрүлге чердери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн ол хире бедидерин ажылдан турарларның санын улгаттыр-байн. харын-даа кызырып турган, чедип адбышаан, үлетпүр продукциязының хемчээлин өстүрген.

Чамдык бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары, партия организациялары күш-ажылдык бүдүрүкчүлүүн бедидер дээн ажылды чогуур негеллезинге чедир ам-даа организаставайн турар. 1976 чылда хоорайның чеди бүдүрүлге черлери бо талазы-биле планны күүсетпээн, а алдызы—мурнундагы чылдың деңнелиндеи безин кудулаткан. Чижээ, балык заводу, туулбу заводу, Улут-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйны, «Тудуг кезектери» комбинат, автомобильдерин техниктиг хандырылга станциязы дээн ышкаш өске-даа чамдык бүдүрүлге черлери оларга хамаарыжыр.

Бүдүрүлгениң ажыктының болгаш ажылдың шынарын бедидеринге күш-ажыл курлавырларын долузу-биле ажыглаарының чүгулазын ханыызыбиле бизбишаан, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези, даараныла фабриказы, типография, автосептелге заводу дээн ышкаш бүдүрүлге черлери идей-политиктиг болгаш күш-ажыл кижизидилгезинин айтырынче кол кинээгейин салын, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглап, моральдыг болгаш материалдыг шаннал-мактаалдарны ажыглап, ажылчыннарның мергежилиниң болгаш политиктиг билиниң деңнелин бедидер хемчегларни ап турар. Оон түнелинде күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр таварылга эвээжээн, күрүне планнары болгаш социалистиг хүлээлгелер чедиишкиниг күүсеттинин турар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери коллективтерни турум чоруулан, кадрларны быжыглаарыдан дыка хамаарылгалыг. Ындыг турбуже хоорайның бүдүрүлгелеринде кадрларның ажылдан үнер-киреп чоруу хөй боон артпышаан. Маңаа чамдык чижектерден көргүзүн болур: кижилериниң ажылдан үнер-киреп чоруу пиво заводунда 96,3 хуу, туулбу заводунда—81,8, теххандырылга станциязында—80, сайгарылга базазында—77, Улут-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйында—74 хуу болган. Ажылчыннарның бо хире солчур чоруу бүдүрүлге түнелдериниге багай салдар чедирери биддингир.

Фонд эгидилгезин улгаттылары эн чугула сорулгаларның бирээзи деп партия санап турар. Бо талазы-биле эки көргүзүгзерлиг бүдүрүлгелер эвээш эвес. «Росводпромнун» демир-бетон кылыглар заводунда фонд эгидилгези 77,8, мебель фабриказында—55,4 хуу, а «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезинде—57 копеектен 70 копеек чедир улгаткан боон турар. Ынчалда-даа хоорайда фонд эгидилгезин удаттырар хамаан чок, эвээжеткен бүдүрүлге черлерн база бар. Чижээ, алгы заводу, «Тыва кодээ тудуг» трестин бүдүрүлгелери, типография, «Тудуг кезектери» комбинат, Улут-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйы оларга хамааржыр. Эрткен чылын Кызылдың бүдүрүлгелериниге ритизи-биле фонд эгидилгези 4,1 хуу азы 7 копеекке кызырылган.

Бүдүрүлгениң ажыктының улгаттырын, фонд эгидилгезин көвүдүрүнүн улуг курлавыры—бистин бүдүрүлгедеривистин эвлег ёзугаар ажылдаарын организаастаары боон турар. Амгы үеге чедир хоорайның бүдүрүлгелериниң хөй кезин чангыс эвлечгде ажылдап турар. Ийи эвлечгиг ажылдан турар черлер дыка эвээш. Оларның хөй кезинде чүгле чамдык цехтер ийи эвлечег-биле ажылдап турар. Ынчарга чүгле туулбу заводу болгаш хлеб заводунун хлеб сыжырар цехи үш эвлечгиг ажылдан турар. Мебель фабриказында, «Сельхозтехникаыны» районнар аразының каттыжыышкынында, алгы заводунда болгаш өске-даа чамдык бүдүрүлгелерде эвлечгиг ажылдың коэффициентизи дыка чавыс. Оон чылдаганы лерин-керекселдерни долузу-биле ажыглаавайн, оларның септээр хуусаазын кызырбайн турарында.

Хоорайның бүдүрүлгелериниң хөй кезин шынар көрүлдесинде киржип турар. Оон түнелинде продукцияның шынарча экижип, олче кичээнгей күштелип турар. 1976 чылда даараныла фабриказының бир кылынга күрүнеин Шынар демдээн. Кызылдың тос бүдүрүлге черинге шынарының 3 категорияларын тывыскан болгаш бо талазы-биле ажыл үргүлчүлеп турар. Даараныла фабриказының кылыгларының 97 ажыг хуузу бирги сорт-биле дужаттынып турар болгаш бүгү продукцияның аттестациязы ажыглан. Оон 4 ажыг үргүлар платьелерин Шынар демдээ типсыры-биле киирип болур арга тургустунган.

Онгу беш чылда хоорайның партия, совет болгаш ажылгый органнарының, ажылчы чоннарының мурнунда бүдүрүлгенин ажыктының болгаш продукцияның шынарын бедидер талазы-биле улуг сорулгалар салдынган. Ол дугайын 1977 чылда болгаш бүгү беш чылда алган социалистиг хүлээлгелерде тодаргайы-биле эйыткан. Бо беш чылда хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң хемчээлин 45—50 хуу өстүрери, Шынар демдээн 10-даа эвээш эвес кылыгларга тыпсырын чедип алыр. Бо юбилейлиг чылда бүдүрүлге хемчээлин 7 хуу улгаттырар болгаш инти продукция бээрин 70 миллион рубль чедирер, 665 муң рубльдин продукциязын планлаи ажыр сайгарар, шынарның дээди категориязынче үш кылыгны шилчидер, продукцияның чаа 13 хевирлерин бүдүрүп эгелээр.

Республика найысылалының үлетпүр бүдүрүлге черлериниң мурнунда салдынган кол сорулга—бүдүрүлгениң ажыктының болгаш ажылдың шынарын экижидериниң талазы-биле планнар улуг болгаш харыысалгалыг. Улуг Октябрьнын 60 чыл оюн күш-ажылчы чаа чедишкиннер-биле дөмдеглээриниче партийнын кыйгырыынга чарыы кылдыр социалистиг чаруштыг улам калбартып, беш чылдың ийи чылының планныг даалгазын ол бүгү-улусчу байырлалга чедир күүседирин хүлээнген мурнакчы коллективтериниң эгелээшкинин нептерелдири, инти беш чыл даалгазын күүседириниге идегелдиг үндезинин тургузары эргежок чугула.

А. ГРИГОРЬЕВ.
СЭКП Кызыл хооркомунун үлетпүр, транспорт кидизинин эргелекчизи.

Ажылдаарының дайынчы программазы

ССРЭ-нин профавилелдериниң XVI съездизиниге СЭКП Төп Комитединин Чингине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазын совет кижилер кайгамчык улуг сонуургал-биле өөренип, таныжып турар. Ажылчыннар, тудугжулар, колхозчулар, бүгү интеллигенция Коммунистиг партийнын иштики болгаш даштыкы ленинчи политиказын бир эп-сеткилдиг изиг-биле түүлдүгүнүп, летпиишаан, СЭКП-нин XXV съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин амыыралга боттандырарынга, Улут Октябрьның алдарлыг 60 чылын чаа-чаа чедишкиннерлиг үткүүрүнгө бүрүн шиитпирлиин илергейлеп турар.

БАМ-да «Украинтудуг» деп тудуг-монтаж поездизинин тудуг комитединин дергазы А. ЛАЗАРЕВ: ССРЭ-нин профавилелдериниң XVI съездизиниге чугаазынга Леонид Ильич Брежнев социалистиг чаруштун айтырыгларынче улуг кичээнгейни үндүрүп турар.

Күш-ажылчы маргыжыдганын солун хөй хевирлерин «Укртудугнун» коллективи тып, мөөнгеп алган. БАМ-ның тудугжулары, бистер, кажан Ыраккы Чөөн чүктүн чурумалдыг класчараш черинге чурттап, ажылдап эгелеп турувуста чогаалчы Павел Федоров генерал Доваторнун дугайында ном бижээн. Ол номну шилчип чоруур шаннал кылыр чарлаарын ажылчыннар саналдаан. Ала-чурттун Улуг дайынынын эрес-маадырларының бирээзи генерал Доваторнун дугайында солун романның даштыкы картынга социалистиг чаруштың тиилекчилери он ажыг коллективтерниң адрезин бижээн. Ол солун болгаш аңаа эвес шаннадды ам «Киев» деп тудуг отряды эдилеп турар. Ургал хоорай кажан бүрүн туттуна бээрге, ол номну музейге кадагалап, шыгжаар.

Украинанын комсомол Төп Комитединин Николай Островский аттыг шилчин чоруур шанналын социалистиг чаруштың тиилекчилеринге тыпсыр чорук комсомолчу-аныяктар коллективтериниң күш-ажылчы хавыдазының дээди үнелээшкини боон турар. Бодунун планныг даалгаларын ай санында бүдүн чартык катап доктаамал күүседип келген Г. Дубинаның бригадазы ол бедик шаннадды дөрт удаа улаштыр чаалап алган.

«Укртудугнун» ажыл-ишчилери бистин. Төрээн чуртувустун алдарлыг найысылалы Москвадан БАМ-за келген тудугжулар-биле социалистиг чаруштын керээзин чарган. Бистин хүлээлгевис—чанчыл болган профессионалдыг байырывыс—Тудугжунун хүнүнге чедир онгу беш чыл планының баштайгы ийи чылларының даалгаларын күүседири болур. Ону чедип алырының бүгү-ле байдалдары бар.

Кишинёвтун «Молдавгидромаш» деп бүдүрүлге каттыжыышкынының ажылчыны Л. МУРАКИ: ССРЭ-нин профавилелдериниң XVI съездизиниге Леонид Ильич Брежнев мынча деп чугаалаан: «Социал болгаш ажыл-агый планнарын чогаалып кылырда ажылчын кижинин үнүн кайда дыннап, оон-биле сумележип турар боллур, ында, чүгле ында ажылчын кижи бүдүрүлгенин ёзулуг ээзи мен, болумнун салым-чолумнун ээзи мен деп болун санап, чоргаар болап чоруур».

Бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга ажылчыннарны киириштирер чорукту чазагай үре-түүнделери бистин бүдүрүлгеийсте тодаргай өстүп турар. Чижээ, машина болуур ажылчыннарның күш-ажыл байдалдарын экижидер дугайында айтырыгны доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралынга чугаалажып көрген бис. Бистин санал-оналывыеты администрация чери кичээнгейлиг өөренип, чогуур хемчээн алган. Оон түнелинде бүдүшкүн кылыр конвейерни чогаткаш, заводка ажылдадып эгелээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка бедээн.

Мурнакчы дуржулганы шинээдип нептередири, бүдүрүлгенин ажыктының болгаш продукцияның шынарын бедизери—бистин бүдүрүлге чөвүлел хуралывыстың кичээнгейиниң төвүнде турып турар.

Брянск области «Кызыл Октябрь» совхозтун директору, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры И. ДЖЕМ: бүгү мал ажылын болгаш мал чемнерин бүдүрүн индустриалдыг үндезинче шилчидер деп эн чугула сорулганы СЭКП Төп Комитединин Чингине секретары Л. И. Брежнев кодээ ажыл-ишчилериниң мурнунга салган.

Бистин совхозта суттуг арбын инектер, хаван ажылының комплекиан бар. Специализастаан ферма база бар, аңаа уксаажыткан бызааларны азырап өстүргеш, өске ажыл-агыйларга берип турар бис. Мал ажылының продукциязы доктаамал көвүдеп турар: малды бедик шынарлыг четчир чем-биле бүрүн хандырган.

Продукцияның бүгү-ле хевирлерин сайгарар планнарны эрткен чылын ажыр күүсеткен бис. Онгу беш чыл планының ийиги чылында күрүнеге эзт садарының чартык чыл планы совхоз күүседипкен. Бүгү техниканы болгаш үрезинни, часкы тарылгага бүрүн белеткээн. Картофель бүдүрериниң үлетпүрүг үндезининче база долузу-биле шилчээн бис. Ол чорук картофель тарылгазын 8—10 ажыл хүннеринде доозар арганы биске берип турар.

ССРЭ-ниң улустун чуруучузу, ССР Эвилелиниң Чурулга академиязының чингине кежигүну, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты Э. ОКАС: Эстон ССР-нин чурулга ураан чүүлүнүн мастерлери күш-ажылчы коллективтер-биле харылзаазын чыл бүрүде калбартып, быжыглап турар. Чогаалыкчы найырал оларны Таллиннин машина тудуунун заводунун ажылчыннары-биле, «Рахва выйт» колхозтун тараажылары болгаш малчыннары-биле, хоорайларның болгаш суурларының өске-даа ажыл-ишчилери-биле сырый хөлбаштырып турар.

Эстонияга чыл бүрүде организастап келген ураан чүүл пропагандазының неделязы чонун эстетиктиг кижизидилгезинге баран боон турар. Ындыг неделяның үезинде Саремаа ортулукка, Тарту, Пярну, Выру хоорайларга ажылчыннар, тудугжулар, балыкчылар болгаш колхозчулар-биле чурукчуларының солун ужуражыышкынныары болгулаан.

Чурттун угаан-бодал талазы-биле хөгжүлдезинге хамаарышкан сорулгалар дугайында Леонид Ильич Брежневтин ханы уткалыг чугаазынга сорук киргеи Эстониянын чурукчулары, бистер маадырлыг совет улусту мактаан бедик идейлиг чурулга чогаалдарын моон сонгаар-даа кылыр бис!

(СЭТА).

Хоочуннарның күш-ажылчы эстафетазы

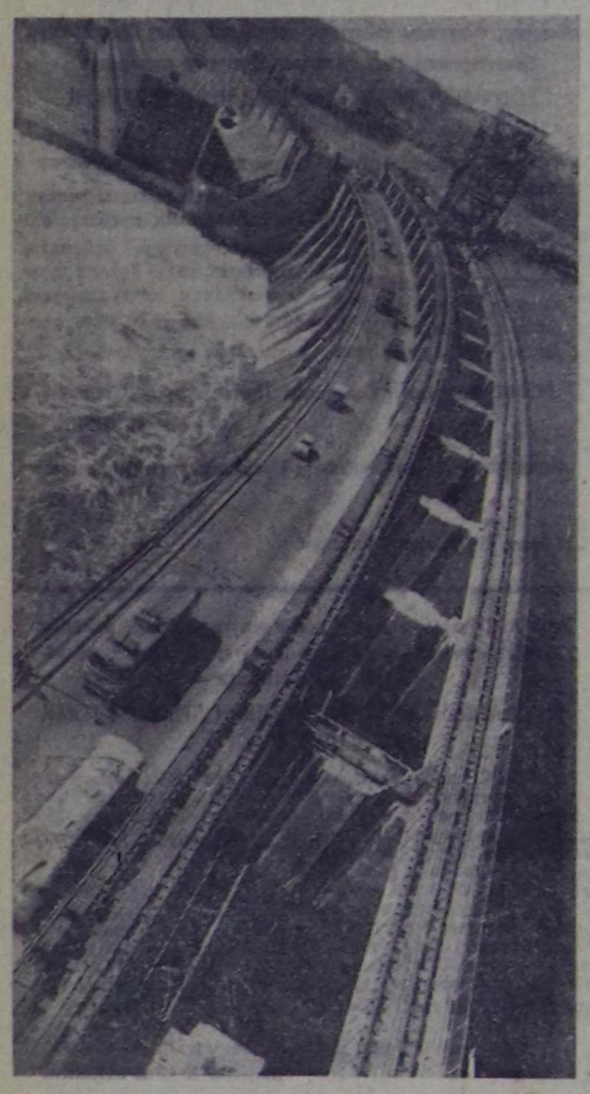

УКРАИН ССР. Чуртта эн улуг болгаш хоочун тудуг эргелелдериниң бирээзи — «Днепростройнун» коллективи онгу беш чылдың ийиги чылында шалычы ёзу-биле ажылдап турар. Оон специалистери Украинанын сес областында база Молдавияда гидротехниктиг болгаш үлетпүр объектилерин дерип турганзуп турар. Тудугжулар 2-ги Днепрогэсти, Запорожьеде судно чоруур чаа шлюзуг, Днестрде гидробелдирин тудуп турар.

Ол алдарлыг коллектив чоокта чаа бодунун 50 чыл оюн демдеглеп эрттиргеи. Днепртудугжулар ада чуртун гидроэнергетиказының төөгүзүнге хөй-хөй чайынналчак арыннарны киир бижээн. В. И. Ленин аттыг Днепр ГЭС-ти олар тудуп турганын болгаш дайынга үрелген соонда катап турганын, Каховка, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылы аттыг Днепродзержинск ГЭС-тери, Канев ГЭС-ти болгаш өске-даа хөй-хөй объектилерни туткан.

Улуг Октябрьнын 60 чыл оюнга аллар болдурган күш-ажылчы ээлчеге киргеш, тудугжулар 2-ги Днепрогэсти ноябрьнын 7-ге чедир Күрүне комиссиязынга дужаарын хүлээнгеп.

ЧУРУКТАРДА: В. И. Ленин аттыг Днепр ГЭС-тин плотиназы (солагай талазында); В. И. Ленин аттыг Днепрогэстин тудуунун болгаш катап тургузуушкунунун киржикчизи, слесарь Павел Степанович Бобровтун аныяк днепртудугжулар бетонщик А. Верешага (солагай талазында), бызанчы П. Пыбенко болгаш «Днепртудуг» тудуг эргелелинин комсомол комителиниң секретары Г. Коваленко олар-биле турары.

А. КРАСОВСКИЙНИҢ фотолары.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

„ШЫНГА" харыы

ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛГАН

Кызыл районнун «Тера-Хөл» колхозунун төвү Кунгуртуг суурда чувар-баңын ур үеде ажылдавайн турар. Бо чорук чонга дыка таарымча чок деп бижээн хомудалдыг чагаа редакцияга келген.

Ажылчы чоннар депутаттарының Шынаа кодээ Совединиң күүскомунун дергазы В. С. Лоржунун бистин бижиниске харыылаары:

Чувар-бажынның котёлу үрелгениниңдеп ооц соолгу үеде ажылдавайн турары оның. Колхоз баштаар чеин аңаа чаа котёл тыварын ораладыса-даа, түнел чок болуп келген. Чувар-бажынның четпес хереклеринин четчеткеш ону ажыглаага дарыы киирериг күүскомдан колхоз баштаар черинге дааскан. Суурнун чувар-бажынын бо чылдың мэй 1 бетинде септен ажыглаага киирер дээш хемчегларни ап турар.

ШУГУМНУ ТУРГУЗАР

Ч. Мандынчыдың «Радиодан дынназа» деп эгелиг Мергелдейге чагаазы февраль 20-де парлаттынган. Кызыл районнун төвү Кок-Тей суурнун солагай талазында хөй чурттакчылыг сууржуташта радио шугумун шойбээнин автор шугумчулеп бижээн.

СЭКП Кызыл райкомунун секретары Л. Бедареванын биске дыннатканы болза:

Суурну радиожударын Кызыл хоорайның харыылаа беддири харыылаар. Радио шугумун тургузарын олар «Востокпромсвязьмонтаж» участогунга чагыг-биле кылдырып турар. Ол организацияның начальниги С. И. Тарановскийниң дыннатканы болза, 1977 чылдың ийиги, үшкү кварталдарының дургузында ук суур радиожуттунар.

САГЫНДЫРГАН

Эрзин райондан редакцияга чагаа келген. Хана парлалгазының ужур-дузазының дугайын ук чагаага бижээн, «Мөрен» колхозта партия организациязының хана солун ажылын чугулага албайн турарын ында шугумчулээн.

СЭКП райкомунун бирги секретары А. Монгуштун ол чагаага хамаарыштыр редакцияга дыннатканы болза:

Авторнун бижип турар фактылары хынаалдадан шын болуп бадыткаттынган. Колхозта партия организациязының секретары Ш. Д. Ооржакты хана парлалгазын негеддеге дүүштүр удуртпааны дээш сагындырган.

„Күш-ажылдың хоочуну" деп медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Улус ажыл-агыйынга үр чылда ак сеткилдиг ажылы дээш, күш-ажылчы ачы-хамыаазын үнелеп көргениниң демдээ кылдыр ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунун өмүнээзинден «Күш-ажылдың хоочуну» деп медаль-биле шаңнаары болза:

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДАН

Сергей Диннмейович Ашаку—«Алдан-Маадыр» совхозтун ажылчыны.

Сесенмаа Мочекпеновна Дилгижек—Чадаана хоорайда пенсионер.

Андрей Корнилович Марков—Чадаанада райпромкомбинаттың ажылчыны.

Хандок Куржейевна Ондар—«Сүт-Хөл» совхозтун ажылчыны.

Дмитрий Иванович Петухов—Чадаанада АТБ-нин ажылчыны.

Сат Чамыяновна Сотна — «Тыва» совхозтун ажылчыны.

Иван Дактапович Эрелчин—«Сүт-Хөл» совхозтун ажылчыны.

ӨВҮР РАЙОНДАН

Базыр-оол Чедерекович Монгуш—ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүскомунун культура киздизинин бухгалтери.

Семен Мугурович Таваажан—Хандагайты суурда пенсионер.

БИЙ-ХЕМ РАЙОНДАН

Татьяна Евсеевна Ведерникова—«Өөк» совхозтун бухгалтери.

Клавдия Кузьминична Ильина — уругдар консультациялының санитары.

Мария Морфирьевна Исаева— «Өөк» совхозтун ажылчыны.

Наум Семенович Казанцев—«Өөк» совхозтун учётчиги.

Галина Ырымаевна Карабыс—«Хадын» колхозтун колхозчузу.

Анна Хазаровна Романова—мал аарыглары-биле демисежир станцияның эмчизи.

Иван Чолдак-оолович Торжа—«Хадын» колхозтун колхозчузу.

Константин Павлович Шипилин—«Хадын» колхозтун колхозчузу.

КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН

Серекмаа Манзырыкчыевна Баймр-оол—республика ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Евдокия Федоровна Богатырева—«Тудуг кезектери» комбинаттың ыяш чазаар цехинин ажылчыны.

Георгий Алексеевич Валов—пенсионер.

Андрей Афанасьевич Велижанин—республика ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Николай Николаевич Волвенко—Кызылдың кинотеатрының чолаачызы.

Зоя Михайловна Воробьева—«Тудуг кезектери» комбинаттың тускай хөн чуур талазында машинизи.

Василий Исаевич Горолев—«Тудуг кезектери» комбинаттың кислород станциязының машинизи.

Оюн Тамдынович Ензак—персоналдыг пенсионер.

Гавриил Иванович Желтовский—пенсионер.

Иван Павлович Желтухин—пенсионер.

Надежда Григорьевна Колмакова — 48-ки ТЭ-нин моторизи.

Клавдия Ивановна Кокулова — чүүк сөөртүр № 3 автотранспорт бүдүрүлге черинин кадрлар талазы-биле инженери.

Прасковья Павловна Кочнева — «Тудуг кезектери» комбинаттың гипсолит кезектер цехинин бетонщиги.

Вера Павловна Кривцова—«Тудуг кезектери» комбинаттың ыяш чазаар цехинин станочниги.

Зинаида Лифантьевна Курченко — пенсионер.

Нина Тихоновна Максимова — Тыва автосептелге заводтун төп складының эргелекчизи.

Иван Комбуевич Лопсан — республика ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Петр Гаврилович Наговицын— пенсионер.

Михаил Яковлевич Назаров — пенсионер

Екатерина Игнатьевна Охотникова — пенсионер.

Салчак Чанзаповна Пауу—пенсионер.

Евдокия Харламовна Подваленко — пенсионер.

Петр Савельевич Раздобреев — республика ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Гавриил Петрович Саморков — пенсионер.

Анна Николаевна Сиротина — РПС-тин садыг базазының сава складының кладовщиги.

Петр Фомич Смертин — пенсионер.

Евгения Ивановна Соколова — пенсионер.

Елена Родионовна Стрелецкая—пенсионер.

Борис Уважаевич Тагба — республика ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Хертек Амырбитовна Тока — эвилел ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Иван Егорович Томилин — персоналдыг пенсионер.

Надежда Петровна Филиппова — пенсионер.

Евдокия Ильинична Харченко — столоваялар болгаш ресторанвар трестинин бүдүрүлге эргелекчизи.

Евдокия Кирилловна Юхно — РПС-тин садыг базазының бүдүрүлге складының кладовщиги.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ

Кызыл хоорай. 1977 чылдың март 30.

ИЙИ ДАКПЫР ДУЗА

Март. Монгун-Тайга районнун девискээринге чылдың бо үезинде агаар кадыг-дошкун апаар. Эртен шуут аяс турган, ийи-үш шак болганда шуурганнан-даа келип, ындыг үеде одарга чораан малга кончуг берге.

Элээн каш хонук бурунгаар чуве, «Мадчын» колхозтун кадарчызы Иргит Бугажыктын кажаазының көрженин казар дээш чеде берген бис. Бир демнит хөй кижи шалыпкын ажылдаш, алаан удуг кажаанын көрженин дүүш соонда-ла коптарып доозуптувус.

Кажан чанар дээш белеткенин турувуста, бир-ле кижи: «Шуурган болур-дур» дилир. Шынан-ла көөрүвүске, Каргы хемнин бажындан эоргиштелген харның барааны илезибиле костүп келди.

Ам кижи бүрүзүнүн сагыны оларда хойла барган. Ону дузалакчы кадарчы Х. Карааод агаарның мынчаар өскерли бээрин билбейн, кодандаи оранчок ыралыр кадара берген. Шефтеп келгеннерден Б. Тас, К. Хертек болгаш бо түүлдү бижип турар кижи үжелээ одарда хойже чоруптувус.

Шуурган-даа келген. Долгандыр чүү-даа көзүлбес. Хойга арай боорда четтивис. Ындыг берге өйде келген дузага кадарчының өөрээни медээжок. Чүү-даа болза хөй кижи болгаш хойну боле дозуп алгаш, ол-бо талаларындан сүрүп, ыжык чер алерип, бүгү-ле аргаларны ажыглап чораан, хойну онча-менди аалга эккелдивис. Чангыс-даа баш ол шуурганга оскундурбаан.

Ниитиниң малын кадарган ишчилерге шеф дузазын чедирип чораан, бойдустуг бо берге халавындан хойну онча-менди камгалаарынга дузалашкан бис. Хойну өөрүп четтиргенин илереткен.

Х. МАНДАН-ООЛ.

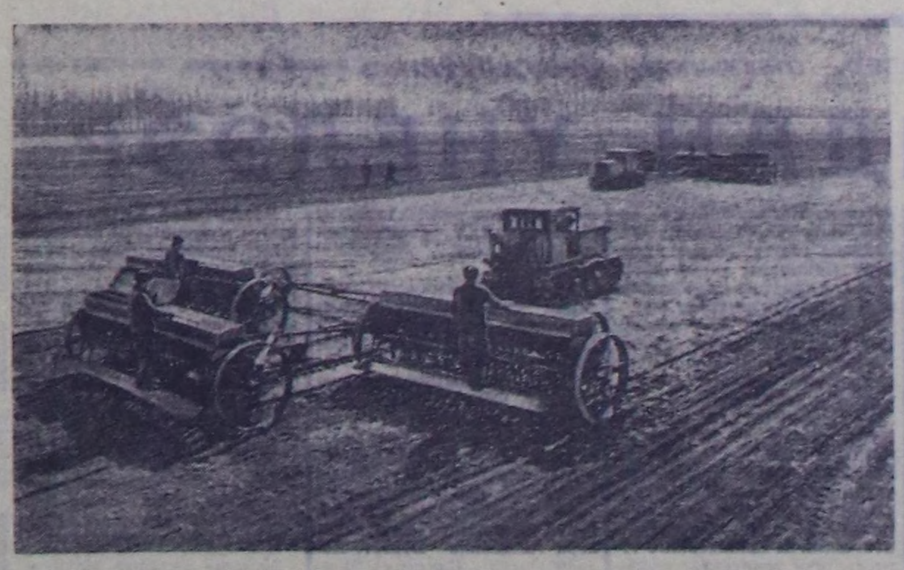

Краснодар край. Бо чылын крайның теп районнарынга часкы хүннер аажок аяс, кааң болуп турар. Коренов районнуң Ленин аттыг колхозунуң чер ажылдыглары чылыг хүннерни хову ажылдарынга мергежилдиг ажыглап турар. Ам механизаторлар суланы чочак-тараа-биле кады ногаан чем кылдыр тарыырын чорудуп турар.

ЧУРУКТА: чаштырылга.

Е. ШУЛЕПОВТУҢ фотозу.

Бистиң консультациявыс

КҮРҮНЕ ПЕНСИЯЗЫ АП ТУРАРЛАРГА

ПЕНСИОНЕР КИЖИ ЧҮНҮ БИЛЗЕ ЧОГУУРУЛ? БО АЙТЫРЫГГА КЫСКАЗЫ-БИЛЕ ХАРЫЫ

Хамааты кижи назылап кырааны дээш, ажыл кылыр шинээн чидиргеш, инвалид апарганда, азырадыкчызын чидирген таварылгада күрүне пенсиязын алыр эргелиг.

Чамдык таварылгаларда пенсияже үнүп турар кижи хары үгда элээн каш хевирниң пенсиязын алыр эргелиг-даа боолу болур. Ынчан пенсионерниң шилип алганы-биле кайы-бир ажыктын тыпсыр болгаш төлээр. Пенсияны тыпсып каанының соонда-даа кайы-бир хевирниң пенсиязын шилип алыр эргезин пенсионер чидирбес. Чижээ, хамааты Монгушка 1974 чылда назылап кыраанының 20 рубль хемчээлдиг колхоз пенсиязын тывыскан түрген. Оон ашаа совхоз бүдүрүлгезинге ажылдап чораан, 1976 чылда аарааш мөчээн. Мөчээн кижинин айда ортумак шалыны 92 рубль түрген. Ол шалындан азырадыкчызын чидиргени дээш чаңгыс кижиге (кадайынга) тыпсыр пенсияның хемчээли—23 рубль 20 көпеек. Бо таварылгада пенсионер Монгуш хемчээли улуг пенсияже —азырадыкчызын чидиргени дээш тыпсыр күрүне пенсиязынче шилчип ап болур.

Ажылдавайн турар пенсионерлер пенсиязын ай санында чурттап турар черлеринде почта салбырларын азы ажаалга кассаларын дамчыштыр (шилип алганы-биле) ап болурлар. Ажаалга кассазын дамчыштыр пенсиязын алырын күзээнчер районнуң социал хандырылга килдизинге тускай билдириишкинни киирер. Ол билдириишкин бир чыл хуусаада күштүг болур.

Пенсионер кижи ажылга кирип алган болза, чурттап турар черинин социал-хандырылга килдизинге албан дыннаткан турар.

Долу эвес стаж-биле доктааттынган пенсияны ажылдап турар пенсионерлерге төлевес дугайын күрүне пенсияларын тыпсырының болгаш төлээрикин дүрүмнеринде айыткан. Ынчангаш долу эвес стаж-биле пенсияже үнген хамаатыларның пенсиязын ажылдап кирген хүнүнден эгелеп төлээрин соксадыр. А колхоз, совхозтарга болгаш көлээ ажыл-агый продукциялары бүдүрүп турар өске-даа черлерге ажылга кирген пенсионерлерге ажыл стажы долу эвес-даа болза, пенсия төлээрин уламчылаары көрдүнген.

Бир календарьлыг чылдың дургузунда (январь 1-ден декабрь 31-ге чедир) кыраанының пенсиязын ап турар кижи ийи ай дургузунда түр ажылга кирип алгаш ажылдаан таварылгада доктааттынган пенсиязын шалын түнүнден хамаарылга чокка долузу-биле алыр эргелиг. Ынчалза-даа азыралында турар өг-бүлезинин кежигүннери дээш ап турар немелдези чокка төлээр. А долу эвес стажтыг пенсионерлерге ол дүрүм хамаарышпас.

Бир эвес пенсионер пенсия тывысканының соонда ажылдаш, пенсиязының хемчээлин өстүреп арганы берип турар үзүктел чок азы ниити ажыл стажын чедип алган болза, оон билдириишкинин ёзугаар пенсияның хемчээлин эде көрүп болур. Кыраанының пенсиязынга дараазында таварылгаларда стаж дээш 10 хуу немелдени берип турар: үзүктел чок стаж 15 чылдан өрү болза, 10 хуу немелде (эр улустуң ниити стажы 35 чылдан эвээш эвес, хөрөөженнериң 30 чылдан эвээш эвес), беш ийнкпе оондаа хой уругларның эң бичиизин сес хар чедир назылыг кыллыр доруктуруп кижизиткен иелериң ниити стажы 25 чылдан эвээш эвес болза 10 хуу немелдени пенсиязының кырынга алыр. Ынчалзажок стажка немелдени ийи удаа: үзүктел чок база ниити стажы дээш алыр чүве-дир деп биле бээр болза шын эвес. Оларның чүгле кайы-бирөөзиниң үстүнде айыттынган дүрүмге дүгжүп турарын барымдаалап 10 хуу немелдени төлээр.

Бирги, ийги бөлүктериниң инвалидтеринге болгаш азырадыкчызын чидиргени дээш тыпсын турар пенсияларга чүгле үзүктел чок стаж дээш немелдени бээри дүрүмде көрдүнген: 10 чылдан 15 чыл чедир үзүктел чок стажы дээш доктааттынган пенсиязының 10 хуузун, 15 чылдан өрү—15 хуузун төлээр. Чижээ, ийги бөлүктүң инвалидиниң пенсиязының кол хемчээли 48 рубль болган. Оон үзүктел чок стажы 15 чыл болза, пенсиязының 10 хуузу—4 рубль 80 көпеекти анаа немей төлээр, а оон өрү болза, чижээ, 15 чыл 15 хонук дижик, ынчан пенсияның 15 хуузу—7 рубль 20 көпеекти немей төлээр.

Бир эвес пенсионер пенсиялаан соонда ийи чылдан эвээш эвес үе дургузунда мурнунда пенсия санаан шалыныңдан бедик хемчээлдиг шалынга ажылдаан болза, ол улуг шалыны-биле пенсиязын өстүрүп, эде санадып ап болур. А оон ийи чыл иштинде ажылга үзүктелиишкиннери ниитизи-биле алды айдан улгатпас ужурлуг.

Долу эвес стаж-биле пенсия ап турарлар мону билип алза чогуур: пенсиялаан соонда ийи чыл ажыллаан санында-ла стажын немей санадып ап болур. Бир эвес пенсионер уламчылап ажылдааш, негеттинип турар стажын чедир ажылдап алган болза, ынчан пенсиялаан соонда кайы хире үе эрткени хамаан чокка эде санаашкынны кылып ап болур. Пенсионер кижиге долу эвес пенсияны тывысканының соонда, ук пенсионериниң пенсияже үнер мурнунда ажылдап турганын бадыткап турар немелде документини киирген болза, пенсияны тывыскан үезин база кайы хире хемчээлдиг стажын (каш ай азы чыл) немеп турарын барымдаалавайн пенсияны эде көөр. Чижек, 1975 чылдың апрельде хамааты Серенге кыраанының пенсиязын долу эвес стаж биле тывыскан турган. А оон кыраанының пенсиязынче үнеринге чедир ам-даа 20 чыл негеттинип турган. Серениң пенсия хөрөөнче ажыл стажы—12 чыл 5 ай. Пенсионериң ажыл стажының элээн каш чылдары бодунда документилер четче кадагалаттынмааны-биле пенсиялаар стажынче кирбейн барган. Серен пенсиялаан ажылынзын үнүп алган. Оон алды ай эргеенде, катап ажылдай берген. Ол ажылыига бир чыл ийи ай ажылдаан соонда, пенсиялаар мурнунда стажче кирбейн барганы (1958 чылдың марттан ноябрьга чедир ажылдаан) сес ай стажының дугайында архив шынзылгазын кылдырып алган. Ол долу эвес стажын немедип, пенсиязын эде өстүр санадып алыры-биле социал-хандырылга черинге билдириишкин киирген.

Бо таварылгада хамааты Серениң четпес стажынга чүгле пенсиялаар мурнундагы стажы—сес ай неметтинер, а пенсияже үнген соонда ажылдаазы бир чыл ийи ай стажты немей санан болбас. Чүге дээрге пенсияже үнген соонда ажылдаазы стажы ийи чыл четпээн-дир.

Инвалид группазын кандыг-бир хуусаага чедир тургускан болза, пенсия төлевирни үзүктелдирбес дээш инвалид кижи айыттынган хүнүнде эмчиниң күш-ажыл экспертизазының комиссиязын эрткен турар ужурлуг.

Пенсионер өске район азы хоорайже көже бергенде, аңаа пенсияны оон бир ай бүрүнгаар киирген билдириишкинин болгаш чурттап турганы район, хоорайдан үндүр кактырган дугайында документизин барымдаалап төлеп бээр.

Пенсияны өске кижиге пенсионериниң холунуң үжүү-биле чүгле үш ай улай төлеп берип болур. А хол үжүүн оон чурттап турар черинде нотариус конторазы, бажың эргелели азы көдээ Совет бадыткаан турар ужурлуг. Пенсионер амнелгеде чыдар болза, хол үжүүн ол әмнелге черинин кол әмчиин бадыткаан болгаш таңма-биле шыңзыткан болур.

Кыраанының пенсионерлери азы 1 болгаш II бөлүктүң инвалиди дээш пенсия ап турарлар ажылындан үнүп алганда, азыралында күш-ажыл кылып шыдавас өг-бүлезинин кежигүннери (уруглары, кадайы, ашаа, ада-иези пенсия албайн турар болза), социал хандырылга органынга оларга немелде төлевирни бээриниң дугайында билдириишкинни киирзе чогуур.

Азыралында турар өг-бүле кежигүннеринге немелде төлевир база стаж дээш немелде чүгле долу стажтыг пенсионерлерге көрдүнген. А долу эвес стажтыг пенсионерлерге кандыг-даа немелде чок болур. А өг-бүле кежигүнүнүң чажындан инвалид болу бергени дээш пособие ап турары үстүнде айыттынган немелде төлевир алырынга шаптык болбас. Бо немелдениң хемчээли күш-ажыл кылып шыдавас өг-бүле кежигүннериниң санындан, пенсияның хевиринден база инвалид болуунден хамааржыр: кыраанының пенсиязынга чаңгыс күш-ажыл кылып шыдавас өг-бүле кежигүнү дээш пенсиязының 10 хуузу, ийи болгаш оон-даа хой болза — 15 хуузу, 1 бөлүктүң инвалидтериниң азыралында турар бир кижиге 10 рубль, ийи кижиге—20 рубль, үш болгаш оон-даа хой болза — 30 рубль. II-ги бөлүктүң инвалидтериниң азыралында бир кижиге 10 рубль, ийи болгаш оон хой болза—20 рубль.

Чөөлиге бараан садып алыр дизе, пенсионер социал-хандырылга черинден тускай шынзылганы ап болур эргелиг.

М. ДАРЖАЙ,
Тыва АССР-ниң Социал хандырылга министерствозунуң пенсия талазы-биле инспектору.

делегей бо хүннерде

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

ОКТЯБРЬГА АЛДАР КЫЛДЫР

БЕРЛИН. Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга алдар болдуруп тудугжулар оргузунга калбарткан социалистиг чарыш баштайгы үре-түңнелдерни берген. 700 муң кижи ажылдап турар ол адырның бүдүрүлгелери бирги кварталдың планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүсеткен. Дыка хөй объектилерни хуусаа бетинде ажыглаалга киирген.

Чуртталга тудуу — республиканга сайзыраңгай социалистиг ниитилелди тургузарының программазының эң чугула пунктуларының бирээзи. ГСЧП болгаш ГДР-ниң чазаа ажылчы чоннарның мурнунга канчаар-даа аажок улуг сорулганы — социал айтырыг болур чуртталга айтырының 1990 чылга чедир бүрүн шиитпирлээрин салган.

ОЛИМПИЙЖИ АВТООРУК

ВАРШАВА. Кызыгаар чоогунда ийи польша хоорайы: чөөн чүгүнде—Тересполь биле барыын чүгүнде — Свецкону чоокку келир үеде тудуштурар чаа автоорукту тудуунуң төлевилелин ПУР-нуң чазаа бадылаан.

661 километр узун дурттуг ол чаа автоорук республиканың эң улуг орук тудуушкынының бирээзи болур. Чөөн болгаш Барыын Европаның чурттарының аразында чүк сөөртүлгезиниң улгатканы-биле, а ол ышкаш Москвага олимпий оюннарының эртер чылында туристер келиишкининиң өзери-биле холбаштыр ол орукту тудар дугайында шиитпирни хүлээп алган.

ПРАГАНЫҢ МЕТРОТУДУГЖУЛАРЫНЫҢ ЮБИЛЕЙИ

ПРАГА. Праганың метротудугжуларының алды муң кижилиг коллективи бо хүннерде онзагай юбилейни демдеглеп эрттирип турар. Прагага метрополитенни дерип тургузарын 10 чыл мурнунда эгелээн турган. Ам чехословак найысылалды метро чокка бодаары берге. 1974 чылда ажыглалга киирген баштайгы шугум хонукта барык-ла 200 муң пассажирлерни дажыглап турар.

ЧКП-ниң XV съездизиниң директиваларын ёзугаар Праганың чер адааның магистральдарының узуну 1980 чылга чедир 20 километр болур ужурлуг. Чаа магистральдарны салыр талазы-биле ажылдаарны дүрген темп-биле чорудуп турар.

ТЭС-ТИҢ КҮЧҮЗҮ УЛГАДЫП ТУРАР

БУХАРЕСТ. Дева хоорайда чылыг күжү-биле ажылдаар электростанцияның күчүзүн улгаттырар талазы-биле ажылдар хайныышкынныг чоруп турар. «Ленинградтың металл заводу» каттыжыышкынга болгаш «Электросила» заводка белеткеп кылган 210 муң киловатт күчүлүг бешки энергоблокту ында совет специалистериң техникиг деткимчези-биле эптеп кылып турар.

Ш. Эвтощка, Э. Бандуиге, Г. Биндеге баштаткан монтажчылар бригадалары чаа энергоблокту хуусаазындан он хонук эрте дужаар деп шиитпирлээш, турбогенераторнуң эптээшкинин графиктен дыка мурнадыр чорудуп турар.

(СЭТА).

Чаа томуйлаашкыннар

БРАЗЗАВИЛЬ. (СЭТА). Конгонуң күш-ажыл партиязының (ККП) шериг комитединиң хуралынга полковник Ж. Йомби-Опангону комитетниң даргазынга томуйлаар дугайында шиитпирни хүлээп алган деп, «Конго революциянын үнү» деп радио дыннаткан. Март 18-те холезиленикчи өлүрүкчүнүң холундан өлген Мариан Нгуабиниң орнунга ол күрүпениң баштыңы база болган.

Полковник Ж. Йомби-Опанго 1938 чылда төрүттүнген. ККП ТК-ның кежигүнү. ККП-ниң шериг комитединиң даргазынга томуйладырының мурнунда ол күрүпениң болгаш партиняның элээн каш харыысалгалыг албан-дужаалдарын эдилеп турган, чижээ, конго национал армияның кол штавының начальники чораан, намгалал болгаш айыыл чок чорук эргелелин баштап, транспорт эргелелиниң кол директору чораан.

ККП-ниң шериг комитединиң даргазының бирги оралакчызы, партиняның ажыл-чорудуазының таарыштырыр тургузар талазы-биле харыысалгалыг кижи кыдыр Д. Сассу-Нгессо томуйлаткан. Ол национал камгалалының база министри болур.

ККП-ниң шериг комитединиң даргазының ийги оралакчызынга Л.-С. Гома томуйлаткан. Мурнукузу ышкаш конго чазактың баштынының эрге-хүлээлгезин ол база күүседир.

Чуртта байдал тайбың хевээр өткен. Айыыл чок чоруктуң күштери Мариан Нгуабини өлүрүнге киришкен кижилерни дилээрин үргүлчүдеп турар. Конго Улус Республиканың кызыгаарлары хаалчак.

МЕДЕГЛЕЛ КЫЛГАН

РИМ. (СЭТА). Ында келген медээлер ёзугаар алырга, ССРӨ-ниң профессионалдар эвилелериниң XVI съездиниге СЭКП ТК-ның Чиргине секретары Л. И. Брежневтиң чугаазында тайылбырлаан Чоокку Чөөн чүк кризиниң үзе шиитпирлээр талазы-биле совет чаа инициативаби-биле холбаштыр Израильдиң Компартиязының ТК-зы медеглел кылган. Совет чаа саналдар онза улуг ужур-дузалыг болгаш ол районга чаа дайынны бөлдурбазының, аңаа чөптүг болгаш быжыг тайбыңны тургузарынче үгланган делегейниң күжеиишкиннеринге чугула салыышкын болур деп, ИКП санаан.

Чоокку Чөөн чүкке таарыштыр шиитпирлээшкинге Совет Эвилелиниң туружу принципиалдыг, чөптүг база боттуг, ол туруш КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң болгаш Кол Ассамблеяның резолюцияларынга дүүшкек деп, Израильдиң Компартиязы онзалап демдеглээн. СЭКП ТК-ның Чиргине секретары Л. И. Брежневтиң саналы Израильде болгаш бүгү Чоокку Чөөн чүкте тайбының талдалакчыларының изиг деткимчезин алган.

Чоокку Чөөн чүк айтырыып шиитпирлээринге Совет Эвилелиниң хамааржыш турары ол кавының бүгү улустарының оон иштинде палестинерниң болгаш еврейлериниң тускай догуныаан күрүне болур база хамаарышпас хогжүүрүнге хоойлу ёзугаар эргелерин сагыырын хандырар сорулгалыг деп, медеглелде онзалап демдеглээн.

Ак бажыңга парлалга конференциязы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың президентиниң национал айыыл чок чорук талазы-биле дузалакчызы З. Бжезинский стратегтиг чепсегленишкиннерни кызыгаарлаар дугайында дугуржулганы чедип алырының эргежок чугулазының дугайында айтырыг З. Бжезинскийниң медеглелинде чок болуп турар. Херек кырында боттуг байдалга чөрүштүр, ол ук дугуржуушкунну «чепсегленишкиннер талазы-биле конкуренция-дыр» деп шын эвес чугаалаан.

«Чамдык түүлдер талазы-биле бис ам чорудулганың эртеги, өөредиглиг үе-биле-дазында турып турар бис» деп, ол медегээн.

Ындыг бодал стратегтиг шаан халдаар чепсегленишкиннерни кызыгаарлаар талазы-биле чамдык хемчеглер дугайында турып турар түр дугуржулгага база бар болуп турар Владивосток дугуржуушкунунда шуут удурланышкак болуп турар. Каттышкан Штаттарга чаңгыс талдыг артык күштүг чорукту бээр стратегтиг чепсегленишкиннерни кызыгаарлаарының АКШ-тың ындыг туружуи президентиниң дузалакчызы камгалаан. Ылаңгыя оон аар ракеталар деп адааны ракеталарның элээн хой хевирлерин Совет Эвилели кызырарын болгаш мобилдиг совет ракеталарны, а ол ышкаш амдыызында Каттышан Штаттарда чок болуп турар «МХ» хевириниң мобилдиг америк ракеталарны контрольга тургузарын ол негээн.

Оон болдунуң хууда хүлээп көргени-биле алырга, стратегтиг чепсек болуп турар чалгынныг ракеталар дугайында айтырыгны чугаалажыр коорун ол совет бомбардировщик дугайында айтырыгны шиитпирлээриниң хамаарыштыр тургускан, ол бомбардировщик стратегтиг чепсекке хамаарышпас дээрзин совет тала чаңгыс удаа эвес чугаалаан турган болгай.

З. Бжезинскийниң хүлээп көргени-биле алырга, АКШ бодунуң саналын Совет Эвилели хүлээп адыр боор деп ынанмайн турган.

Ол чугула айтырыгның талазы-биле санал-онаал солчулгазын үргүлчүлээриниг АКШ белен деп, З. Бжезинскийниң медеглелинде оон-биле кады чугаалаан, а ол ышкаш келир үеде чугаалажыышкынларга депшилге чедип алдынарыга ынанышты илергейлээн.

Оралдажыышкынны басканы

ЛУНДЕ. (СЭТА). Чад Республиканың найысылалы Нджаменеде апрель 1-де дүне кала эргилде кылыр дээн оралдажыышкын соонда байдал болур-чогууру-биле тургустунган. Найысылалдың аэропорту ажыттынган. Хоорайда байдал тайбыңчаан, албан черлери, бүдүрүлге черлери болгаш магазиннер ажыллап турар. Нджаменеге комендант шагын 21 шактан эртечиниң 6 шакка чедир тургузар дугайын чазак чарлаан.

«Март 31-ден апрель 1-же дүнеде ийги лейтенант Абакар Кумба деп кижиге баштаткан боо-чепсектиг бөлүк Шериг-ниң Дээди Чөвүлелиниң бажының эжелеп алыр болгаш Чад күрүпениң баштыңы генерал Феликс Малдумну өлүрер деп оралдашкан» деп, радио дамчыштыр кылган чазактың медеглелинде дыннаткан. Ол бөлүктү айыыл чок чоруктуң күштери тарадыр ойлаткан деп, дыннадыгда айыткан. Күрүне эргилдезин кылыр дээн оралдажыышкынны базып турар үеде Кол штабтың дээди офицерлериниң бирээзи подполковник Али Дабио өлүрткен деп база дыннаткан.

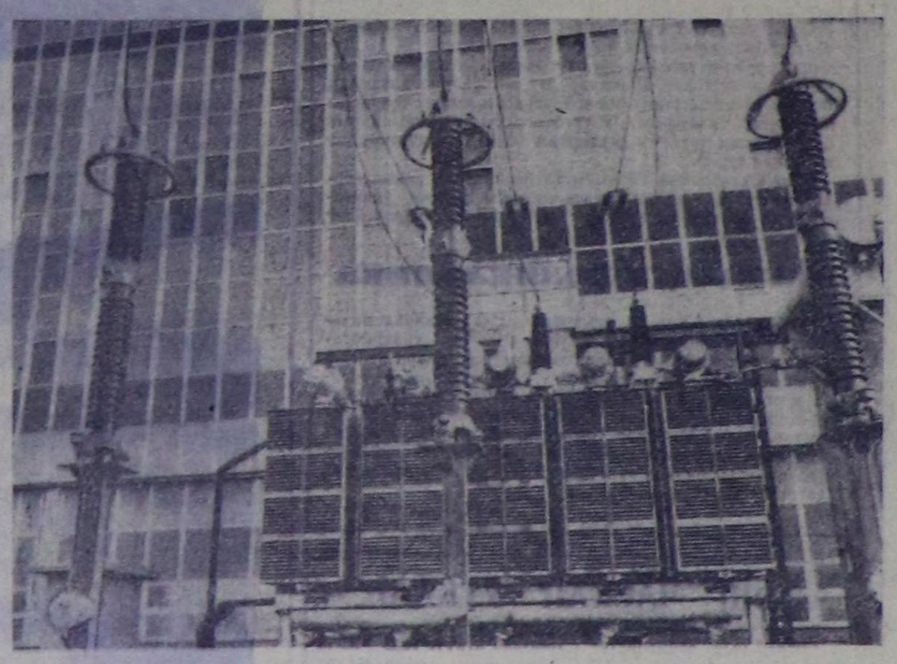

Чылыг электростанцияларын тудуп тургузары болза амгы беш чылда чехословак энергетиканың хогжүлдезиниг кол угланыышкыны болур. 1980 чылдың тончузунге чедир ЧССР-ге чылда электроэнергия бүдүрүп үндүрери 79 миллиард киловатт-шак чедирер.

ЧУРУКТА: Словакияда «Новаки—IV» деп чылыг электростанциязы.

ЧТК—СЭТА-ның фотозу.

ИКП АЖЫК БОЛУР УЖУРЛУГ

Испанияның Коммунистиг партиязын ажык болдурар дугайында айтырыгны шиитпирлээрин узамдыктырар дээр эрге-чагыргаларның ораалдажыышкыннары ол чурттуң демократтыг күштерин дүвүредип турар. Испан демократтыг организацияларның дыннадып турарын ёзугаар алырга, Испанияның Компартиязын ажык болдурарын улам ыңай чылзыры чуртка политиктиг амыдыралды демократчыдарының бүгү хөрээн ныжаныышкынга тургузар апаар.

Бодунуң «шиитпирлээр эргези чок» дээр чылдакбиле Испанияның дээди суду Испанияның Компартиязын ажык политиктиг организация кылдыр даңзылап бүрүткээр дугайында ол партияның дилээн көөрүнден ойталаанының дугайында дыңнадыглар парлалгада нөстүп келгилээн. Сөөлгү хүннерде ол айтырыг дугайында маргыжып чугаалажыр чорук онза чидиглени берген. Ындыг дыңнадыглар албан хуузубиле амдыызында бадыткаттынмаан.

Моөң-биле холбаштыр «Диаро-16» дээр солун политиктиг шыңгыы кризистиң бүдүүзүнде турарывысты бүгү чүүлдер чугаалап турар-дыр деп бинээн. Ол кризистиң айыылдыының дугайын сөөлгү хүннерде өске-даа солуниар база бижип турар. Фашистиг диктатурага удур демиселге эң улуг ачы-хавыяалыг болган Испан компартияны ажык болдурар дугайында негелдени испан хөй-ниитиниң эң калбак бөлүктери деткип турарын солуниар база айтып турар апарган.

Испан коммунистерниң ажыл-чорудулгазының дурум ёзугаар будуш-шынарлыын хүлээп көөрүн деткээн медеглелдерни Чөөн үзелдиг демократтар партиязының, Испан социалистиг ажылчын партиянның, Социалистиг улусчу партиянның, Испан социал-демократтыг партиянның, христиан-демократтыг чамдык организацияларның удуртулга черлери кылгылаан. Испанияның Коммунистиг партиязын ажык ажылдыг болдурарындан ойталаан таварылгада, ол партиялар ам болур парламент соңгулдазынга киришпес деп, медеглелдерде айтып турар.

Депшилгелиг хөөн киргеи юристерни каттыштырган «Демократтыг чөптүг чорук» дээр организация Испанияның Коммунистиг партиязының ажык ажылчорудулгалыг болурун хүлээп көөрүн шиитпирлиг негээн. Коммунистиг партияны ылгай көөр чорук политиктиг реформа дугайында национал референдумга түүлдүг кылдыр көрдүнген хөөлуга, кижиниң эргелериниң бүгү-ниити декларациязының негелделеринге, Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Чөвүлел хуралдың адаанда Испанияның база ады турар Түңнел актызының угаан-бодалынга чөрүшкек болуп турар деп, ол организацияның медеглелинде онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

ФРАНЦИЯДА КАБИНЕТЧҮГЕ СОЛУШКАНЫЛ?

Франциядa бешки республиканың догуннап келген үезинин дургузунда Раймон Баррның сан талазы-биле он чедиги чазаа Раймон Баррның халажып үнген чазаан солаан. Ол дээрге анаа-ла сөстер өөну эвес, харын боттуг политиктиг факт-тыр.

Чазак солчулгазы парламентиде чазактың хөй нуруузу болуп турар буржуаз партиялардың төлөлекчилериниң чоокта чаагы муниципалдыг соңгулдаларга улуг аштырыышкынының соонда болган. Мында кончуг солун ийи чурагай бар: бадылаашкынларның 51 ажыг хуузун чедип алган чөөн үзелдиг күштер эвилели Францияның улуг 221 хоорайларының 157-зинге муниципалдыг чөвүлелдерни удуртур. Халажып үнген чазактың чеди министри ол соңгулдаларга бадыладыры-биле бүрүткедип алган турган.

Политиктиг кризис болгаш муниципалдыг соңгулдалар боттарының аразында чүгле үе-шак-биле сырый холбаалыг эвес болдур ийин. Чазактың социал-экономиктиг политиказынга Францияның чонунуң эң калбак кезектериниң аажок хөөн чогун соңгулдалар көргүскен. Ол чазак экономика кризизин ажылчы чоннарның күсели-биле ажып эртериниче угланган «шынгыы камналганын» планын чорудун тургал.

Улус массаларның эргежыктарынга таарыштыр ханы демократтыг чаартылгаларны чорударын көрүп турар чөөн үзелдиг күштер эвилелиниң кады кылган чазак программазын эр, хөрөөжен францтар илдик чок деткин турарын соңгулдалар база көргүскен.

Соңгукчуларның сеткилхөөну француз буржуазиниң улуг дүвүрээзинин хайныктырып турар. Күштериниг чаа, улам чугула шенежилгези ам болур-ла болгай: келир чылдың чазынында парламент соңгулдаларынга чөөн үзелдиг күштер эвилели тиилелгени чедип алган таварылгада, чазак тургузар эргени ол алыр.

Муниципалдыг соңгулдалардың түңнели буржуаз партияларга таарымча чок болганын телевидение дамчыштыр боолуп чугаазынга тайылбырлавышаан, Францияның президентизи «францтар өскерлиишкиннер күзеп турарлар» дээрзин миннир ужурга таварышкан. Ынчангаш харын бир чазакты өске чазак-биле солуур ужурлуг апарган.

Моөң-биле холбаштыр политиктиг хайгааракчыларның чугаалап турар бодалдарын ёзугаар алырга, ынчыг янзылыг хемчеглери-биле эрге-чагыргалар «чуртка өскерлиишкиннер болган шинчини тургузарын» оралдажып турар. Ынчангаш чазакты солуза-даа, социал-экономиктиг эрги шугум хевээр арткан. Ындыг «өскертиишкиннер» францтарның хөй нуруузукга таарыр азы таарышпазын эң чоокку келир үе безин көргүзүптер.

Францияда кабинет солчулгазы буржуаз партияларның политиказынга хамаарыштыр соңгукчуларның «бүзүрелиниң кризиске таварышканының» дугайын база херечилеп турар. Өске талазында, ол солчулга болза, чагырыкчы лагерь бодунуң күштерин чаарты, эде тургузуп, чөөн үзелдиг күштерниң өзүп орар салдарынга удурланыштыр хеделиринин бүгү хемчеглерин ап турарын база чугаалап турар.

(СЭТА).

СЦЕНАДА «СЕВЕРЯНКА»

Көжеге ажыттынары билек, сценага чалгынкарын херивиткен ак хептиг чайка—уруг ырлавышаан үнүп кээп, эзлгир дескинип, танцылап турар. Хенертен каржы хартыга кестүп кээп, чайкаже халдап эгелээр. Үр-эвес демиселдиң түңнели муңгаранчыг таварылга бооп тенүп болур турган. Ынчалза-даа чайкага дузалажыры-биле бүгү эриктерден янзы-бүрү куштар ужуп кээп, ону айыыл-халаптан адырып алырлар. Ындынныг чараш аялгалыг хеглүг ыр куттулуп, ук танцы катап база хостуг, оожум апаар...

Дараазында күүселде национал хептиг аңчыларныы-биле эгелээр. Сценага бүдүн долгандырыгны кылган соонда, олар залче углаптар. Башкарыкчы аңчының соз-биле, ооң шимчэшкинин еттүндүр танцылавышаан, артистер дистинчип алгаш көрүкчүлерден күзелдиглерни чедип чоруп танцылаар...

Бо бүгүнү Харьковтуң уран үүл училищезинин сургуулдарының «Северянка» аттыг ансамбли күүседип турар. Ол 1975 чылда Ыраккы Чөөн чүктүң композиторлар организациязының инициативазы-биле тургустунган. Ук коллективте иванайларның, ульчилерниң, удэгейлерниң, нивхтерниң, якуттарның, негидальдарның төлэзлери үүгле кыс уруглар хаара туттунган.

«Северянканың» репертуары байлаг: улустуң национал ырларының аялгаларын чаартып кылганы, совет композиторларның ырлары, национал авторларның чогаалдары бар. Ансамбль 30 ажыг ыры, танцы миниатюраларын соңгу чүктүң улустарының аас чогаалының сюжединге таарыштырып тургускаш, чонга бараалгадып турар.

— Аныяктарны музыкага, ырыга, танцыга, Соңгу чүктүң болгаш Ыракыы Чөөн чүктүң улустарының национал культуразынга сонуургалын оттуруп, оларны чараш аажы-чаңга кижизидери бистиң кол сорулгавыс болур—деп, ансамбльдиң удуртукчузу Алла Ушакова чугаалап турар.

Училищени дооскаш, доозукчу кыстар боттарының өскен, төрөөн суурларынга барып ажылдаарлар. Оларның аразындан дыка хөй кыстар дыштанылгаларда суурларынга барып, бот-тывынгыр национал ансамбльдарны организастап турар. Чижелээрге, Булаба суурда бо талазы-биле ажыл өскелерден ылгалдыг. Аңаа «Северянканың» киржикчизи Любовь Урангинаның үлүг-хуузу улуг. Бо аныяк коллектив суурнуң чонунуң ынакшылын, хүндүткелин чаалап ап шыдаан. Ол бодунуң оюн көргүзүүн үүгле суурнуң чурттакчыларынга эвес, кожа-хелбээ суурларже үнүп турар.

Национал байырлалдарда коллектив байырлал программазының кол каасталгазы болуп турар.

Татьяна ПЕТРОВА.
(ПМА).

ЧАА НОМ

Чоокта чаа «Связь» деп ном үндүрер чер «Тывага почта төөгүзү болгаш почта демлектериниң төлевири» деп чаа, чуруктарлыг номну үндүрген. Ооң автору Тывага почта дугайында сураглыг шинчилекчи, Москва чурттуг инженер Самуил Блехман. Ук номда Тывага почта харылзаазының тыптып келгениниң эгелээн бо хүннерге чедир ооң каптаар сайзыраң келгениниң дугайында бижиттингеи.

Номнуң баштайгы арыннарында амгы үеде билдингир почта үндүрүлгелери сапаң бижээн, а Тывага почта тоогузунуң дугайында ангы-ангы эгелер адаанда парлаан. Ол эгелерден почта маркаларының, таңмаларының, маркалыг чагаа хаптарының дугайында солун үүлдер бар.

Тывага почта харылзаазы тывылгандан бээр 700 чыл болуп турар. 13 векте-ле амгы Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың девискээринге доктаамал почтаны организастаан турган. Ол албан чери. Тываның девискээринге тергиндеп турган моол хаанларының дужаал, айтыышкынын дамчыдарынга бараан бооп турган.

Ооң соонда улуг эвес, хөй санныг почта өртээлдери тургустунгулаан. Өртээлдеп өртээлче почтачылар аттыг улаглап чоруп турган. Өртээл бүрүзүнге аът, аъш-чем белев, улачылар, почтачылар хонов өглер тургулаан.

XIX векти ийги чартыышлап эгелеп орус, тыва экономиктиг харылзаа быжыгып эгелээри билек Тыва биле Россияның аразында почта харылзаазы база эгелээн. С. Блехман ол үеде Минусинскинин почта таңмазы баскан чагааларының чуруктарын номда киргген. Эрткен векти 70 чылдарында Тывага тыптып эгелээн орус садыг черлери боттарының почтазыны эн чоок аъан Минусинскинин почта салбырынга эккеп дужаар турган. Ооң ангыда 20, 30 чылдарда Тывага совет почтаның ажылының дугайында хөй санныг чугула документилерни номда киргген.

1926 чылда ТАР-ның Даштыкы херектер министерствозунуң чаңынга харылзаанын баштаар чери организастаттынган. Ол-ла чылын Россиядан Абаканга чедир туттунган демир-орук ийи чурт аразынга почта харылзаазын эгээн шуудаткан. Ооң ангыда ол чылдарда Тыва биле Моол аразынга почта харылзаазы база ажиксээн турган.

1926 чылда совет харылзаачыларының удуртулгазы-биле Кызылга баштайгы тыва харылзаачылар белеткээри-биле почта болгаш телеграф хеезинге эгээн каш кижини өөредип эгелээн. Ооң уламынган кожуун бүрүзүнге бир-бир почта хааржактарын эскап.

1930 чылдан эгелеп Кызылга, Туранга, Шагаан-Арыгга, Чадаанага почта албан черлери доктаамал, а сумулар аразынга кожер почта ажылдап эгелээн.

Амгы үеде Тывада харылзаанын четкизи калбарган — үүс ажыг почта салбырлары болгаш харылзаа белдирлери ажылдап турар.

Бо чаа ном филателистикада база бир улуг чедиишкинин херечизи Номчукчуну Тываның төөгүзү болгаш географиязы-биле ол таныштырар

И. ВАКС.

Москва хоорай.

Днепрниц кырында аялга

Советтер чуртунуң маадырлыг намдарының арыннарын көргүзүп турар хөгжүм шинзин Киевтиң көрүкчүлеринге күрүнеин «Таврия» деп вокаль-хореография ансамбли (херээженнерден тургустунган) көргүскен. Крымдан баргаң аныяк коллектив шүлүктерден болгаш ырылардан, театржыткан композициялардан болгаш фольклор номерлериндеп тургустунган сцена полотнозун көрүкчүлерге сонуургаткан.

«Таврияның» көргүзүү—юбилейлиг чылда республика пайысыалының культурлуг амыдыралынга чаа үүл болган. Улуг Октябрьның 60 чылынга турасказаткан чогаалыкчы отчеттарны Украинаның пайысыалынга көргүзери-биле УССР-ниң «Трембита» деп алдарлыг капеллазы (Львов) ыры болгаш танцының «Верховина» деп алдарлыг ансамбли (Ивано-Франковск). «Ровесник» деп вокаль-инструменталдыг ансамбль (Днепропетровск) болгаш уран үүлүүнүң оске-даа коллективтери база белеткээн. Оларның концерттери партия, Ленин, Төрөөн чурт дугайында совет авторларның чаа чогаалдары-биле киевчилерни таныштырар.

Юбилейге турасказаткан

ССРЭ-ниң улустуң артизи, кинорежиссёр Георгий Асатиани «Революстуг Грузия» деп чаа ажылын республиканың эртем-вептерелдиг болгаш хроника-документалдыг фильмнер студиязынга дооскан.

Улуг Октябрьның 60 чыл юбилейинге турасказаткан ол кинода грузин улустуң революстуг маадырлыг демиселиниң болгаш тургузукчу күш-ажылының дугайын тоожулап, төөгүнүң чугула арыннарын ажылып турар.

Ленинниц ады-биле

Кишинёвта «Волна» деп эртем-бүдүрүлге каттыжышкынының аныяк ажылчыннары «В. И. Ленин—Улуг революцияның улуг баштыңчызы» деп политилел-политиктиг номчулганы эгелээн. Юбилейлиг чылдың төнчүзүнге чедир ындыг номчулгаларны республика пайысыалының бүгү улуг бүдүрүлгелеринге эрттирер. Ооң киржикчилери Молдавияның эртемденнериниң чугааларын, хоочун большевиктериниң сактыышкынарын дыңнаар, «Ленинниц ады—тайбының картазында», «Октябрь болгаш аныяктар», «Улуг Октябрь молдав улустуң салым-чолунда» деп темаларга уран-чечен болгаш документалдыг киноларны коор.

СЭКП-ниц XXV съездизиниц материалдарын өөредир талазы-биле хоорайның улусчу университеди В. И. Ленинниц уран үүлге ролюнга турасказаткан элээн каш кижилерни эрттирер. Пролетаржы интернационализмниц болгаш совет патриотизмниц ёзузунга ажылчы чоннарны кижизидер талазы-биле улуг баштынчының ажылдарын өөренириниц ленинчи лекторийи база чедиишкинниг ажылдап турар.

Улуг Октябрьның 60 чылынга белеткелге хамаарышкан пропаганда ажылынга үш үүс ажыг улусчу университеттер болгаш тематиктиг лекторийлер идепкейлиг киржип турар.

Бажыңда поликлиника

Амбулатория дузазы көргүзериниң чаа хевирин Вильнюстуң поликлиникалары эгелээн. Чамдык таварылгаларда эмчилер физиотерапия хемчеглерин: квари болгаш соллюкс-биле хереленДирип эмчээрин, эмнелге массажын, гимнастиканы чоннуң бажыңнарынга эрттирип турар. Консультация бээри-биле невропатологтар, офтальмологтар, отоларингологтар бажыңнарга чеде бээр. Бо сорулганы боттандырары-биле поликлиникаларга диагностика тургузар шевер аппаратураларны, автотранспортту үзүп берген.

(СЭТА-ныи корр).

АДЫШ ЧАСКАП УТКААН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылының юбилейин чедиишкинниг уткуур дээш чер-черде чарыш калбарган. Маңаа хамаарыштыр Бай-Тайга районнуң Шүй суургa ажылчы чоннуң культурлуг дыштанылгазын биллдилиг организастап эрттиргеи. Кварталдар аайы-биле концерттер шынарлыг, эрткен чылдарның деңнелиндеп каш катап артык болганын көрүкчүлер демдеглээн. Көрүкчүлер дыка хөй күүселделарни сеткилиниң ханызындан тергиин деп үнелеп, үргулчүлелдиг адыш часкаашыннары-биле уткаан.

Х. Дилги, Х. Эрге, П. Донгак, К. Сейнеч-оол, Д. Олет-оол дээш аскелерниң-даа өткүт, тода ырларын, уран номчулгалар, шүлүктер болгаш баснялар, хөөмей, сыгыт күүседикчилериниң уран талантызын көрүкчүлер онза үнелээн.

Түңнелинде № 1 агитквартал (даргазы Вера Конгар) бирги черни ап, улуг чедиишкинниг болганын жюри комиссиязынга демдеглеткен. Ийги черни Донгак Манчының даргалааны № 6 агитквартал алган. Бо агитквартал-дарның даргаларының чон-биле ажылдап билириндеп олар чурттакчы бүрүзүнүң бот идепкейин кадүрүп шыдааннар. Оларның аргадуржулгазын эске квартал-дар коллективтери өөренип турар.

К. АДЫГБАЙ.

Кижилер, фактылар, болуушкуннар

АЖЫЛЫНДАН ҮНЕЛЭЭР

Ольга Сат ортумак школаны доозуп алгаш, Хайыракан кодээ Культура бажыңының эргелекчизинге ажылдап эгелээн. Чаа школа дооскан урутта клуб ажылын канчаар башкарары билдинмес болган. Клуб ажылын чорударынга тускай арга-мергежилдиг кижи-ле херек болгай. Ынчангаш мени черле баштай өөредип ап көрүүдер деп дилегни Хайыракан кодээ Советниң күүскомунга киирген.

Аныяк кижиниң дилээ чөптүг болган, ону Тыва АССР-ниң Культура министерствозунуң чаңында курсче өөредип чоруткан.

Ольга ацаа кээп өөренирге, шынап-ла солун болган, клубка ажылды организастап чорударын, клуб чөвүлелиң дургузарын, актив күжүнге канчаар даянырын шуптузун өөреткен.

Курсту доозуп алгаш, уруг боданып орган. Ам бүгү-ле чүве ооң бодундан хамааржыр. Эрес, кежээ, кызымак болур болза, чонга солун, эки ажыктыг ажылды кылын болур, чалгаа-шүшпеп болур болза, кайын чер алыр. Чок. Үүгле кызымак, ак сеткилдиге ажылдаар ужурлуг. Ажылды хүлээпип алган кижи ооң бедик харыысалгазын бодаар-ла болгай.

Ооң ажылдан эгелээриниң мурнунда Хайыраканың кодээ клуву шоолуг-ла чер албайн турган. Ацаа солун кежээлер-даа болбас, үүгле кинолар көргүзери-биле кызыгаарлаттынып турган. Ынчангаш Ольга ажылды үндезини-биле чаартыр, солун тематиктиг кежээлерни доктаамал эрттиреринн планнаан алган. Ай, квартал бүрүзүнүң планын ол чогаадып алгаш, ону кодээ Советтиг күүскомунга бадыладып алган. Эки керектиг эгеэн ол болган.

Ооң бээр ам ол ийи чыл эрткеп. Ольга Сат бодунуң мурнунга салып алган сорулгазын чедип ап-даа шыдаан. Ам Чөөн-Хемчик районнуң Хайыракан кодээ Культура бажыңы районда эки ажылдыгларның бирээзи деп үнелеп турар.

Ооң кылын чорудуп турар ажылының дугайында Ольга Чудуймаевна-биле элээп-не үр чугаалаштывыс.

— Бо чыл—юбилейлиг чыл. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ойнче уткуштур чоруп орар болгай бис. Ынчангаш Культура бажыңы бүгү-ле политиктиг-масселыг ажылдың төвү болур ужурлуг. Эрткен чылын бодувустуң мурнувуска салган социалистиг хүлээлгевисти багай эвес күүсеттивис—деп, ол тайылбырлады.

— Социалистиг хүлээлге талазы-биле чүүү кылган силер?

— Уран үүл көрүүдезинге идепкейлиг киришкен бис. Ооң соонда оларның аразындан шилиндек, эң талантылыг кижилер Новосибирскиге барып, зона көрүүдезинге киришкен келген. 20 дөс янзы-бүрү ыяштарны тарып олуртувус. Алды чал чечектерни база суттарын остүрген бис.

— Партияның XXV съездизиниң материалдарын пропагандалаар талазы-биле кандыг ажылдарны кылган силер, Ольга Чудуймаевна?

— Бистиң бөгүнгү чорудуп турар бүгү-ле ажылывыс СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын пропагандаларынче угланган. Эрткен чылдан тура совхозтуң экономиказынга, ооң мурнакчы күш-ажылчы кижилериниге тураскаатган тематиктиг кежээлерни чаңгыс удаа эвес эрттирдивис. «СЭКП-ниң XXV съездизиниң шийтирлерин—амыдыралга», «Ындыг партия бар», «Хайыракан сууру—онгу беш чылда» деп тематиктиг кежээлерни эрттирген бис.

Культура бажыңынга политиктиг болгаш экономиктиг темаларга лекция, беседалар база хөй удаа болган. Партия райкомунуң ажылдакчылары база парткомнуң активтери съездиниң материалдарының талазы-биле лекцияларны номчаан. Ол ажыл ам-даа уламчылаар.

Ольга Чудуймаевнаның бо чугаазы черле чөптүг. Хайыракан кодээ Культура бажыңының көскү агитация талазы-биле дерилгези тергиин эки. Ооң даштында плакат, стендилериниң темазы шуптузу СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарынга тураскаатты-нган.

Культура бажыңының иштинде күш-ажылдың болгаш дайынның хоочунларының портрет чуруктарын аскылаан.

Культура бажыңында кино бөлүгүмү база багай эвес ажылдап турар. Улуг киномеханик Файна Сат бодунуң ажылынга харыысалгалыг кижилериниң бирээзи. Ол ынчангаш кино-болгүмүн база бедик мергежил-биле удуртуп турар. Болгүмүнүң киржикчилери Александр Бүргүт, Долаан Ортун, Владимир Монгуш, Зоя Ондар олар ам боттары кинону көргүзүп турар апарганнар.

Ольга Чудуймаевна Культура бажыңының ажылының идей-политиктиг деңнелин бедилериниче улуг кичээнгейни салып турар. Ооң чижээ, эрткен чылын Культура бажыңынга үжен ажыг янзы-бүрү тематиктиг кежээлер эрткен. Аныяк саанчы Кара-Сал Долумага, комбайнерлер Ыны Сатка, Николай Дергинге, мурнакчы хойжу Чудуймаа Сатка тураскаатган кежээлер баулуг күш-ажылдың байырлалы болуп эрткилээн.

Ол ышкаш В. Закруткиниң «Авыралдыг ие» деп номунга номчулга конференциязы болган.

Чоокта чаа эрткен «Революстуг, күш-ажылчы база дайынчы алдар» деп аас журналын кежээниң киржикчилери сонуургаан. Аңаа Адачурттун Улуг дайынының киржикчизи, СЭКП-ниң XXV съездизиниң делегады, совхозтуң директору Т. Пичеп-оол база совхозтуң хоочун хойжузу Ч. Сат олар кежээге солун үүлдерни чугаалаан.

Башкы Чечекмаа Сотпаевна Монгуш «Уруглар кижаалдыгаанга ада-иениң ролю», эмчи Лима Дамба-Даржаа «Арага, ооң хоразы» деп лекцияларны номчуулаан.

Мындыг янзылыг солун тематиктиг кежээлер, бедик идей-кижизидилгелиг лекция, беседалар Культура бажыңында үргүлчү болуп, турар. Ынчангаш совхозтуң ажылчыпары суббота база воскресенье кежээлерни четтикпейн маңнап турар.

Кым-даа кижи онаашкын ажылынга кызымак, ол дээш үргүлчү хайнытып, сеткил-сагыжы хөлзеп чоруур болза, чугаажок эки түңнелдерни чедип алыр. Амыр-дыш билбес ындыг кижилериниң бирээзи коммунист Ольга Чудуймаевна Сат ол. Аңаа ооң чаңгыс чер чурттуглары чоргаарлаапып турар. Ооң кылган чаагай ажыл-херээ ону алдарлыдып, хей-аът киирин чоруур.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

СПОРТЧУ БАШКЫ

Студентилерниң «Буревестник» эки тура спорт политиделиниң Красноярск край чөвүлелиниң доктатканын ёзугаар «1976 чылдың тергиин спортчузу» деп атты ук политиделдиң сүмелээни-биле эң шилиндек он спортчуларның аразында Красноярскиниң политехниктиг институтунуң Кызылда филиалында күш-культура башкызы Василий Иванович Гагариниң адыбаза бар. Ол таңнадды аныяк башкы могаг чок, шыдамыы-биле спортка белеткениң келгениниң түңнелинде чедип алган.

Биатлонга спорт мастери В. Гагарин ССРЭ-ниң улустарының спартакиадазының түңнел оюнунга киришкен. Ол студентилерниң кыпкы оюнунга ийи удаа мөңгүн таңнадды чаалап алган, Василий Иванович—«Буревестниктиң» Тоо Чөвүлелиниң шилиндек командазының база кежигүнү. Ол бистиң республикага ажылдап келген үезинде ССРЭ-ниң спорт мастериниге ийи кандидатты—Сергей Бабкин биле Лариса Тутатчиковаты белеткээн.

Сөзү болгаш фотозу,

А. СУНДУЙНУУ.

МӨГЕ ЫНДЫГ БОЛУР

Алды-кара ооллуг Хүргүлекбиле Даваакай Ондарларның ог-бүлезинге чедиги оол төрүттүнген. Тывада сураглыг мөге Ондар Сюр-оол Хүргүлекович ол. Сүт-Хөл оглу Сюр-оол ёзулуг мөге кижи. Ол бистиң чамдык мөгелеривис дег хөрек чаяр, хөөнү улгадыр сеткил чок.

Тываның хоочун мөгези Ондар Сюр-ооллуң улуг ажызы Ондар Доллай-оол хеймер дуцмазының бичиизинден сеткилиниң бичезин, дузаргаан, күш-ажылга ынаан, шыраан мектап чугаалаар.

Ондар бичезинде өөрү-биле кады ыяштаар. Ооң хөй ыяш чүүктээн кижи ховар болур. Чамдыкта хостуг үезин ажылап алгаш, хүрешкеи туруптар, орта Сюр-оол эштериниң хөй кезиин октаары, тергиндей бээр...

Ондар Сюр-оол 18 харлыында Сүт-Хөлге малчыннар наадымынга шүүлгеи. Ат-сураглыг, шыырак мөгелериг черге шүүлүү берге. Ынчалза-даа өлды аргалыг, беш мегелиг болганындан аныяк эр шүүлүп үнген. Ооң бээр район, республика маргылдааларынга удаадараа киржип, хөй катап шүүлгеи, үжүүрлешкеи. Ынчангаш сураглыг мөге болган. Национал спорт талазы-биле Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк улустарының зона спартакиадазынга киржип, ийи удаа тиилээн. Ооң түңнелинде РСФСР-ниң спорт мастери деп атты Ондар Сюр-оол Хүргүлековичиге тывыскан.

Хоочун мөге 45 харлыг, ол чөөрби чеди чыл хүрешкен, амдаа содак-шуудаан кымга-даа дамчыдып бербээн. Хүрежип келген үезинде мөгелер Ооржак Дапылга, Доспан Найдан-оолга, Валерий Араптанга хоочун мөге канчаар октатканын сактып, оларның күжүнүн, аргаларының дугайында магадап, чылыг сөстерни чугаалап орар. Октатканының чылдагаанын өөренип, ону болдурбазы-биле үүнү кылырын сүмелээр. Ол аныяк спортчуларга ажыктыг. Чамдык мөгелер эжинге октадып алгаш хөрлээр азы хөй-ле чылдаганнарлыг болур, ындыг сеткил Сюр-оол Хүргүлековичиде чок.

— Моон соңгаар салеранд планындар кандыгыл, Сюр-оол Хүргүлекович?—деп айтырдым.

— Улуг Октябрьның 60 чыл болур оюнуң чылында эртер хүреш маргылдааларынга киржир сорулгалыг мен. Ынчангаш ацаа белеткелди эгеледим. Түңнелдер багай эвес болур хире. Ол ышкаш аныяк мөгелерни өөредиринче кичээнгейни салыр мен—деп, ол чугаалады.

Сюр-оол Хүргүлекович улус өөредилгезинин шугумунга 26 чыл иштинде ажылдап, дыка хөй аныяктарны өөредип, кижизиткен. Олар улус ажылагыйының янзы-бүрү ажылдарында чедиишкиниг ажылдап, башкызының сеткилин өөртүп чоруурлар. Толептиг ажылдап чоруурларга партия ажылдакчызы Ондар Чалыкты, ВЛКСМ Каа-Хем райкомунуң бирги секретары Зинаида Ондарны, Тываның комсомолунуң шиналының лауреады, артист Монгуш Дарыйны, РСФСР-ниң спорт мастери Ооржак Дапылды болгаш болгаш өскелериндаа хамаарыштырып болур.

Улуг-Хем районнуң аныяктарның кежээки школазының директору, спорт мастери Сюр-оол Хүргүлекович Ондарның дугайында моон оске-даа чылыг сөстерни бижип болур.

Б. МОНГУЛ-ООЛ.

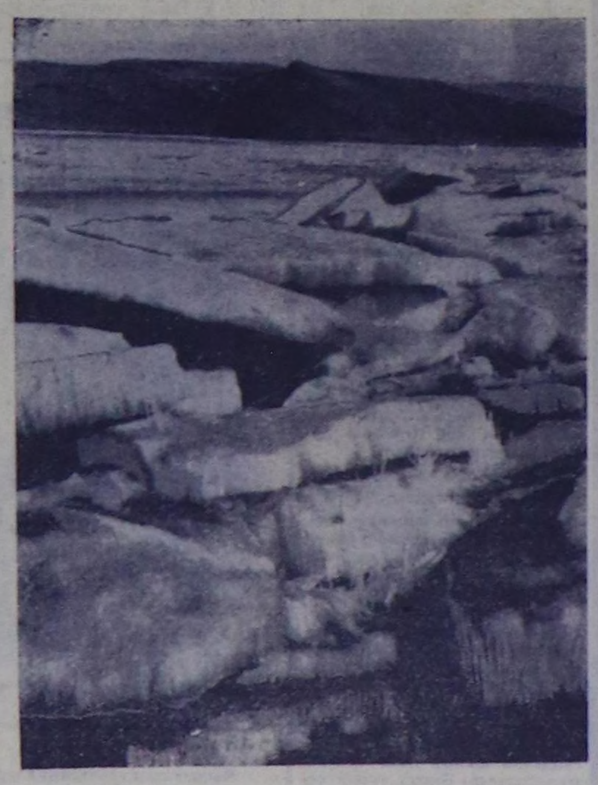

Ак харга бүргеткен, ыштың ажыг соосунга чымыладыр шактыргаш, шыпшың барган үнүш-бойдус, хем-суг частың чылыг чаагай хүнүнге чоорту оттуп, дирлип эгелээн. Хемче, алаакче безин селгүүстеп кылаштаарга солун: кулакка дыңналыр, каракка илдигер частың тыныжы—демдектери-ле хөй апарган.

Хүлер сыргалар дег анай-хаактар тигленип, көгергилей берген дош кырында частып үнүп келгилээн, арыг-силии аажок чоргаар апарган тургулаар. Хек-даваннар база чер карандылап чорда-ла хөрзүннү деже теп үнүп келген, алаакта, өшпээн кес дег көгере берген олургулаар. А дамыфактар көк халывын буза чүтүп үнүп келгеш, частың ырын кыңгырадыр ырлай берген. Хемде хана дег бөрзек доштар бот-боттарынга чүдүрлүп, мөгелер дег дегзэлежип, шиг-шаг, дирс-дарс кыннып турар... Бо бүгү чаагай частың тыныжыдыр.

ЧУРУКТАРДА: Улуг-Хемниң доштары болгаш бичии балыкчылар.

С. ФЕОКТИСТОВ биле Г. СИРОТИННИҢ фотолары.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 6-ДА

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Зацепкиниериниң ог-бүлези». Уран-чечен телефильм. 1-ги серизы.
11.40—«Кино аян-чоруктарының клуву». Ю. А. Сенкевич арттирер.

КЫЗЫЛДАН

12.40—«Паганиниин агарткаы» Телешин. 1-ги серизы.
13.40—16.05—Чапсар.

МОСКВАДАН

16.05—Документалдыг фильмнер программазы: «Чүгле куду углаан орук», «Тамы кырында...»
16.35—«Ажылчын эстафета». Мурнуу-Таджик девискээр-бүдүрүлге комплекизиниц тудуунуң дугайында телеочерк.
17.05—«Чечен чогаалдарны экранчытканы». «Шаашкаа». Уран-чечен фильм.

КЫЗЫЛДАН

18.45—Телемедээлер.
18.55—«Марокко. Орукка бодалдар». Документалдыг фильм.
19.05—«Улусчу контроль». Дамчыдылга.
19.35—Киножурнал.
19.45—«Үүс орук—бирээзи сээнии». Дамчыдылга.
20.15—Телемедээлер.
20.30—Чарладдар.
20.15—Телемедээлер.
20.30—Чарладдар.

МОСКВАДАН

20.35—«Челээш». Улусчу чогаадылганың телепрограммаларының делегейниң ийги фестивалы. Франция.
20.55—«Спортлото» тиражы.
21.05—РСФСР-ниң алдарлыг артизи Д. Башкиров ойнаар.
21.15—«Насрединиин аян-чоруктары». Уран-чечен фильм.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—00.45—Футболга Европа чемпионнарының кубогу. «Динамо» (Киев)—«Боруссия» (ГФР). Чартык финал. Киевтен дамчыдылга.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

АПРЕЛЬ 6-ДА

«ПАЙЫРАЛ»: «Сеткил-сагыш» (2 серилыг) 10.00, 12.45, 15.20, 17.55, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Миша, Серёга болгаш мен» 9.50, 11.40, 16.10, «Дерсу Узала» (2 серилыг) 13.30, 18.00, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Олум чок чорук» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Танцычы кыс» (2 серилыг) 15.00, 17.30, 20.00 «Витя, Маша болгаш далай шерин» 9.30 шакта.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда кылдазының 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-34, партийжи амыдырал кылдазының 2-37-13, культура кылдазының 2-23-34, кодээ ажыл-агый кылдазының 2-21-47, улетпүр кылдазының 2-22-64, чагаа кылдазының 2-41-27, информация база совет тургузуут кылдыстерниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретарваттың, 2-23-35, солун келбейн бэргэнда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16332. ЧАГЫГ № 147.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы- биле эргеделиниң типографиязы (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1). ТС—00509.